

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 1-363-6LSZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Baltazár Dezső

A vallásos hit testvériségének nagy apostola kidőlt az elők sorából. Kora sirjára megilletődött gyásszal tekint a más vallás hívője is, aki az élőben az emberszeretet, a testvériség prófétái lelkű szöszológját tisztelte.

Baltazár Dezső, a magyar reformátusság legkimagaslóbb egyházi férfia, egyetemes szempontból is a legkiválóbb igehirdetők és lelkipásztorok sorába tartozott. Átfogó tudása, elragadó szónoki heve, meggyőződéskének puritánsága egyházának elismert fejevé tették. De a templom s a szószék határain túl is hatott és cselekedett ez a hatalmas erejű egyéniség az egész magyar életben. El kellett fogadni cselekvő erőnek, ahogyan az igaz pap mindenkép az is, anélkül, hogy „politizálna”.

Baltazár Dezső sem politizált, csak hirdette a tevékeny erkölcsöt, mely az életben, a közéletben is levonja az elvek következtetéseit és nem tekinti magát csupán passzív lelki gyakorlatnak, mely lefoszlik az emberről, amint elhagyja a templom küszöbét. Ennek az egyetemes erkölcsj követelésnek jegyében vált Baltazár Dezső iránymutatónvá a közéletben is. Az ótestamentum nagy ismerője és hitvallója nem tűrte a hazugságot, mely az ótestamentum népét ki akarja rekeszteni az emberiségből. A felebaráti szeretet hirdetője nem fogadta el a felebaráti szeretet meghamisítását gyűlölködéssé. Nem vezette politikai érdek, vagy elfogultság, amikor szót emelt a széthúzás és üldözés ellen. Egyszerűen élte azt az ígét, melynek hirdetését hivatalus választotta.

A magyar zsidóság hálás kegyelettel áldoz a nagy lelkipásztor emlékének. Ne vegyüljenek kegyeletébe disszonáns hangok. Utólag meg kell vallanunk: nem minden megnyilatkozás volt egészen méltó a nagy halotthoz és a magyar zsidóság kegyeletéhez. A túlságos kihangsúlyozottság, szándékolttság, szinte törlető feltűnővágyás nem illet egyes esetekben az alkalom fenséges komorságá-

Megbukott az Országos Iroda adómegosztási terve

A pesti hitközség új adótervezettel próbálkozik — A budai hitközség tiltakozása

Hiába terjesztette a Síp-utca és sajtója a kedvező híreket, hogy a statutum jóváhagyása küszöbön áll, — az események rájuk cáfoltak. Nem titok most már az, hogy a „Kiegészítő Szabályzat”-nak adózási fejezete tekintetében az illetékes köröknek aggályaik vannak. Nyíltan megmondhatjuk, hogy a statutum ezen része megbukott, mert rendelkezései nem igazságosak és — ami ezzel egyértelmű — nincsenek összhangban az érvényben levő jogszabályokkal.

Az Országos Iroda, helyesebben a pesti hitközség vezetősége most újabb tervezetét készítette, s mielőtt ezt az újabbban összehívandó neológ országos gyűlés elé terjesztené, meg akarja nyerni hozzá az orthodox és a status-quo szervezetek csatlakozását azon reményben, hogy ezen az úton inkább lesz elnyerhető a kormányhatóság jóváhagyása.

Az új tervezetet nem közölték a nyilvánossággal, s úgy látszik, nem is szándékoznak közölni, amiből arra kell következtetni, hogy félnek a nyilvános bírálattól. Kevesen ismerik tehát a tervezetet, de akik — a beavatottakon kívül — megismerhették, azok fájdalommal észlelték, hogy ez semmivel sem jobb a réginél, sőt több vonatkozásban még tetézi annak hibáit.

hoz. A lélek tapintatának meg kell találnia az érzések őszintesége mellett, melyhez ebben az esetben semmi kétség nem férhetett, az illő mértéket és formát is. Ennyit meg kellett jegyeznünk. Többet a megilletődés hangulatában nem akarunk mondani.

A magyar zsidóság, mely az igaz vallásos meggyőződést minden felekezetben egyaránt tiszteli, testvéri szívvel vesz részt a más vallásos közösségek

Érthető, hogy ez a tervezet a budai hitközségnél nagy megütközést keltett, mert ott úgy látják, hogy a tervezet éle eisősorban ezen hitközség ellen irányul, de nem kevésbé hátrányos a vidéki hitközségekre sem. Az előjáróság beható tanulmányozás után arra határozta el magát, hogy nyilvánosság elé viszi a kérdést és a fenyegető veszélyről felvilágosítja az érdekelt hitközségeket. Olvasóinkat bizonyára érdekli ezen fontos kérdés, s ezért kötelességünknek tartjuk a budai hitközség átiratát ismertetni, kiemelve abból a következő részleteket:

I.

Ha a tapasztalat azt bizonyítaná, hogy a jelenlegi adórendszer mellett hazai hitközségeink nem tudnak prosperálni, akkor valóban össze kellene fogjunk új adórendszer alkotására. Ámde jól tudjuk, hogy a szervezeteket a jelenlegi adórendszer nem választja el egymástól, ellentétet nem okozott közöttük, sem az egyes hitközségek között és nem akadályozta a hitközségek szabad működését, fejlődését.

A hitközségi adó jogiorrását képező kormányrendelet (1888. évi 1191. sz.), amely királyi felhatalmazás alapján lett kibocsátva, s így a legerősebb jogalapon nyugszik, — a hitközségek anyagi boldogulásának biztos alapját vetette

gyászában. De ezen a jogcímen túlmenően is, Baltazár Dezső elmúlását joggal érezheti a maga gyászának és fájdalmának: az egyetemes emberi és vallási gondolat fenkölt alakja, a magyar szellemi élet egyik vezére, a türelmesség és testvériség egyik legnagyobb hirdetője dőlt ki ereje teljében. Ennél a sírnál igaz értelmében hangzik el a szó a zsidóság ajkán: „Áldásul legyen az igaznak emlékezete.”

meg azon rendelkezésével, mely szerint: „Minden izraelita köteles azon hitközség terhehez tagként hozzájárulni, melynek területén lakik.” Ezen rendelkezés lehetővé teszi, hogy mindegyik hitközség szabadon, teljesen önállóan alapítsa meg az adóval fedezendő összeget. Viszont a tagok önadóztatást gyakorolnak azáltal, hogy összességükben közvetlenül, vagy nagyobb községekben képviselőtestületük útján állapítják meg az adóval fedezendő összeget s ugyan-csak saját autonóm szerveik útján osztják fel egymás között a megállapított adó összegét. Eszerint a jelenlegi rendszer, mert valamennyi hitk. tag számára befolyást biztosít az adó megállapításánál, — igazságosnak és demokratikusnak mondható. Emellett praktikus, mert a kivételnél nincsen komplikáció, s a hitközség nem tartozik más hitközségnek a bevételekről elszámolni.

A reformerek most le akarják rombolni a fundamentumot, azt az alaptételt, hogy az izraelita hívő csupán saját hitközsége terheit viseli. Pedig ezen szabály megfelel az évezredek tradíciójának és összhangban van felekezetiünk jellegével, amely az önálló, egymástól független hitközségek szervezetében csúszkosodik ki. Ezen jelleg a történelem folyamán kialakult, bevált intézmény, erős védőbástya. Ezt nem szabad feladni, vagy tetszetős jelszavak had feladni, sem gyengíteni, pillanatnyi kedvéért. Az Országos Gyűlés azonban — amely összetételénél fogva nem annyira a hitközségeket, mint a községerületeket képviselte, mert a kerületek küldötteiből állt — belement abba, hogy korlátozva legyen a hitközségek autonómiája és adóztatási joga. Így jött létre az adóreform, azon tétellel, hogy a hitközségi adó megosztandó, ha a hívő más község területén él vagyonnal, vagy jövedelemmel. Figyelmen kívül hagyta az Orsz. Gyűlés az ellenvetéseket, hogy: a megosztási rendszer behozatala veszélyes, mert állandó vitát fog felidézni a hitközségek közötti és a megosztás kiszámíthatatlan esélyei felborítják a hitközségek költségvetési egyensúlyát. Figyelmen kívül hagyta azt is, hogy a reform tönkreteszti a budai hitközséget, miután bevételeinek túlnyomó részét elveszteni annakfolytán, hogy a budaiak jelentékeny része a pesti oldalon üzi foglalkozását. Már pedig egy hitközséget tönkre tenni nem szabad, sem kicsit, sem nagyot, — legkevésbé az ország második hitközségét, amely 800 éves multra tekinthet vissza.

Az illetékes körök bölcs előrelátásának köszönhető, hogy ez a veszélyes reform nem lépett életbe.

II.

Az új tervezet meggyezik az első-

ÜNNEPEK ELŐTTI TAKARÍTÁSHOZ

RITUÁLIS
HÁZTARTÁSOKBAN
NÉLKÜLÖZHETETLEN A

VIM

MERT
KOSER SZAPPANTARTAMÁNÁL
FOGVA MINDENHEZ HASZNÁLHATÓ.
KÉSZÜL A BPESTI ORTH. RABBISÁG
ÁLLANDÓ FELÜGYELETE ALATT.

GYÁRTJA: HUTTER ÉS LEVER RT. BUDAPEST.

vel abban, hogy: ez is a legszebb köntösben jelenik meg, kiváló szerkesztőjének választékos nyelvezetű, rendkívül ügyes jogi egybefűzésében, lényegében pedig éppen olyan merész újításokat tartalmaz, mint az első, a megbukott tervezet. Különbözik mégis abban, hogy még tovább megy a hitközségek autonómiájának csorbításában, teljesen meglazítja a hívőnek saját hitközségéhez való viszonyát, — az ú. n. tárgyi adó tekintetében teljesen kiszolgáltatja a tagot egy idegen (esetleg más szervezethez tartozó) hitközségnek. Emellett oly bonyodalmas eljárásokat ír elő, amelyek nehéz feladat elé állítják a hitközségeket, vezetőiket és személyzetüket. A reform tervezői szem előtt tévesztették az igazságosságot, a testvériesség követelményeit, egyoldalúságba estek, kifejezetten arra tendálva, hogy az adókiadás joga lehetőleg kivéteessék a saját hitközség kezéből és a vagyon, vagy jövedelem szerint idegen hitközséghez menjen át.

A tervezet szerint (181. §.) a hitközségi adó kétféle lenne u. m. a) a keresethez, jövedelemhez és vagyonhoz igazodó tárgyi adó, b) személyi adó. Valójában azonban nincsen külön személyi adó, mert ez nem egyéb, mint részesedés az idegen hitközség által kirótt tárgyi adóból. Kizárólag ez. Sovány vigasztalás az elvett eddigi adóbevételért!

A személyi adó kiadása roppant komplikált eljárás útján történik. A tervezet 192. §-a szerint a személyi adó kiadására jogosított hitközség köteles mindazon hitközséget értesíteni, amely

a tárgyi adó kiadására illetékes. Szóval: nem elég, hogy a hitközség elveszti eddigi adóját, hanem még köteles tagjait ki is szolgáltatni másol, hogy ott adóztassák meg. Bizony, ezért egyik hívőnk sem lesz hálás. Az idegen hitközség a személyi adó ellen felszólalhat, a felszólalás tárgyában a községerületek adóbizottsága határoz, majd panasz esetében az Országos Tanács. Eszerint két eljárás lesz szükséges a személyi adónál: 1. egy előzetes, 2. a tárgyi adó kiadása utáni eljárás, amikor a végösszeg lesz megállapítva. Látnuk tehát, hogy a hitközség a személyi adóhoz csak akadályokkal, hosszú idő után, esetleg évek multával fog hozzájutni. Minél több lesz a vita — már pedig bizonyos, hogy igen sok lesz — annál hosszabba fog nyúlni minden egyes fórum előtt az ügyek elintézése. Mindezekkel annyi munka fog járni és oly nagy adminisztrációra lesz szükség, hogy kisközség nem lesz képes ezt teljesíteni, a nagyközség pedig csak az esetben, ha személyzeti létszámát erősen feleméli.

Mi lesz az anyagi eredmény? A személyi adó a tárgyi adónak 15 százalékát tenné ki. Hogy ezen részesedésből — az előrelátható nagy költségek leszámítása után — mi marad, azt el lehet képzelni. Csaknem semmi. Igaz, hogy a tervezet azt mondja: „indokolt esetben a személyi adó összege a tárgyi adó 25 százalékáig, abban a hitközségben pedig, amelynek országos, vagy ezt helyettesítő intézményei vannak, annak 40 százalékáig emelkedhetik.” Ámde ilyen hitközség kevés van Pes-

ten kívül. Ami tehát a végeredményt illeti, személyi adóból csupán Pest és még egy-két község kapva valamit, az ország többi hitközsége csupán morzsákhoz jut. Ha ugyan rá nem fizet. Ha ezen eshetőségeket megfontoljuk, akkor tisztán áll előttünk az, hogy a tervezetnek a személyi adóval operáló része az ország hitközségeinek 98 százaléka számára semmi gyakorlati értékkel nem bír. Akkor meg mire való ez a reformnak nevezett színjáték? Miért forgaszik fel az eddigi adózási rendszert?

Azt mondják ezzel szemben az érdekeltek, hogy fájdalmas látvány egyes hitközségek számára az, ha van területén földbirtok, vagy gyár, amelynek tulajdonosa zsidó, anélkül, hogy ott egyházi adót fizetne. Szerintük egy visszas dolog, emiatt kellene behozni a tárgyi adót. Ámde ezek az aggályoskodók figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy a helyzet kölcsönös, mert éppen úgy van az egyik területen, mint a másikon is idegen hitközséghez tartozóknak vagyona, vagy jövedelme. És ha ez nem is egyenlítődik ki mindenütt pontosan, ez nem szabad, hogy fájjon annak, aki testvériesen gondolkodik. Ez az érzés nem is illethető a tisztelet érdemlő „fájdalom” elnevezéssel, miután ez az érzéseknek gyarlóbb csoportjába tartozik. A vagyoni viszonyok különbözőségének szemlélete vagy kiszínezése megfogható azon kis hitközségeknek, amelyek tagjainak kevés száma és szegénysége miatt prosperálni nem tudnak. A valóság mégis az, hogy a földbirtokos, vagy gyáros segélyezni szokta a kis községet, ha nem is lakik ott. Ha még sem teszi ez csak kivételes eset, — emiatt még nem kell külön adóreformot alkotni, nem kell a jelenlegi adóztatási rendszert fenekestül felforgatni. Hiszen nem is bizonyos az, hogy minden kis községben van idegen helyen lakó zsidónak földbirtoka, vagy gyára. Kényszerítő jogszabály helyett sokkal testvériesebb eljárás lenne az, ha a segélyre szoruló községeket a tehetősebb hitközségek által létesítendő segélyalapból támogatnák. Ez lenne üdvös reform, nem pedig az, hogy a szervezeteket és a hitközségeket összeláncolják az adó kérdésével. Úgy összeláncolják, hogy nem lesznek képesek, még ha akarnának sem, békésen együtt haladni, hanem a vitaanyag sokasága miatt folyton tépázni lennének kénytelenek, mint a görög mitológia alvilágának örök szenvedésére ítélt alakjai tépik, marják egymást szünet nélkül.

Milyen a tervezet szerinti „tárgyi” adózás?

Tudjuk, hogy a tárgyi adózás már létező jogintézmény a református egyháznál (részben a róm. katolikus egyháznál is). Ámde egészen más, mint

amelyet a tervezet hoz. Feltéve azonban, hogy azonos lenne, kérdeznünk kell: kívánatos-e reánk nézve, hogy átvegyük más egyház rendszert, — holott hitbéli felfogásunk, egyházi szervezetünk és belső viszonyaink nem egyeznek más egyházzal. De ha valaki ezen különbség dacára meg akarja honosítani nálunk az idegen intézményt, akkor nem szabad kihagynia belőle azt, ami egyetemesen jó és igazságos, s nem szabad olyképp átformálni, hogy csak egyesek számára legyen jó. Már pedig a tervezet ezen helytelen módszert átalakítva hozza a tárgyi adózást.

A református egyháztörvény szerint a hívó az esetben fizet más egyházközségben is adót, ha ott ingatlan vagyona van, vagy bármely haszonhajtó foglalkozást űz, és azután ott állami adóval is megvan róva. Ámde csak százalékos adót fizet, és pedig az egyházközségben érvényes adókulcs szerinti százalékos adónak 50 százalékát. Az ugyanazon polgári község területén szervezett önálló egyházközségekben az egyháztag mind személye, mind az illető község területén levő vagyona és jövedelme után csak abban az egyházközségben adóztatható meg, amelyikhez a lakása szerinti tartozik. Míg a tisztviselők, bárha lakóhelyükön kívül teljesítenek is szolgálatot és ugyanott nyernék javadalmazást, egyházi adót csak lakóhelyükön tartoznak fizetni.

Ha ezzel szembeállítjuk az Orsz. Iroda tervezetét, akkor azt látjuk, hogy mindenféle vagyont és jövedelmet meg akar adóztatni, a fenti korlátozásokra tekintet nélkül, — az adó mérvét illetően pedig tag teret hagy az önkényeskedésnek, mert nem állapítja meg az adónak kuicsát és határát. Ennek folytán mindegyik hívónk ki van téve annak, hogy más községben tulajdonítják, sokszorosar túlértékelik a vagyonát vagy jövedelmét. Teljesen védtelenül áll ezzel szemben az adózó fél. Az idegen helyen való adóztatások esetében súlyos dilemma elé kerül a hívó saját hitközsége, mert: vagy elfogadja alapul az idegen helyen kivetett tárgyi adó összegét és ez után veti ki a személyi adó elnevezésű részesedését, akkor társult azon igazságtalansághoz, melyet a tagjával szemben elkövettek, — vagy pedig nem akarja ezt tenni, akkor kénytelen lesz leszállni az öt illett adóval, hogy legalább ily módon tegye jóvá a máshol elkövetett igazságtalanságot. Szóval zúr-zavar támad, minden ingadozóvá válik, ami most biztos. Mindenki mindenivel harcban fog állni. Miért legyen mindez? Hiszen senkisé tudhatja azt, hogy a tárgyi adóztatás révén melyik hitközség fog nyerni, melyik veszíteni. Nincsen erre vonatkozólag semmiféle megbízható statisztika. Leg-

feljebb egy dolog bizonyos, az: hogy a pesti hitközség fog nyereségre szert tenni, miután a budai hitközség legtöbb tagja Pesten űzi foglalkozását. Az első tervezet indokolása nyitlan be is vallotta ezen célt. Ezért óhajta az adóreformot oly nagyon a pesti hitközség vezetősége.

Hozzájút-e mindegyik hitközség megfcielő összegű tárgyi adóhoz?

Erre igennel felelni nehéz lenne. Kevés hitközség van azon szerencsés helyzetben, hogy pontos kimutatása legyen a területén levő összes ingatlanokról, ipartelepekről és üzemekről, különösen pedig arról, hogy ezek közül melyek vannak zsidók tulajdonában, — továbbá a zsidó vallású, ott működő, de máshol lakó köz- és magántisztviselőkről. Ezt a nyilvántartási munkát legfeljebb csak nagy személyzettel rendelkező hitközségek tudnák elvégezni, tetemes költséggel, a személyzeti létszám állandó szaporításával. Talán még adónyomozókat is kell szerződtetni.

A tervezet szerint (187. §.) az a hitközség, amely tárgyi adót kíván fizetni, tartozik erről értesíteni a községkerület előljáróságát minden év december hó 1-ig. Ha ezt elmulasztja, vagy nem értesíti kellő időben a lakóhely hitközségét, akkor arra az évre már tárgyi adót nem vehet ki. Annál inkább ki fogja azonban vetni ezen adót a szerencsésebb, vagy fürgébb hitközség, s akkor az a helyzet áll elő, ha az egyik hitközség nem volt elég szerencsés, vagy elég mozgékony. akkor azon tagjainál, akiket a szerencsésebb versenytárs megadóztatott, a lakóhely hitközsége effektíve veszít, anélkül, hogy kárpótlást találna oly zsidóknál, akik az ő területén esnének tárgyi adó alá, egyszerűen azon oknál fogva, mert ezekről nem tud, nem kapott adatot. Szóval, a hitközségeket valóságos versenyfutásba kergeti bele a tervezet. A verseny alatt szenvedni fognak felekezeti tagjai a tulajdonítások miatt, a gyengébb hitközségek pedig el fognak vérezni, mert sem módjuk sem eszközüik nem lesz ahhoz, hogy állandóan gyűjtsék az adókat és ezernyi vitát folytassanak le az ország összes hitközségeivel, külön a tárgyi és külön a személyi adó tekintetében.

A sok bonyolult eljárásnak végét bevárni nehéz lesz. Miből tartsa fenn magát a hitközség, ha adóbevétele évekig késik. Kik maradnak a győztesek? Azok, akik most is erősek, segítségre nem szorulnak. Feltűnő, hogy a tervezet mindig a nagyobb létszámú hitközségeket részesíti előnyben, előírva azt, hogy vita esetében a nagyobb hitközség szervezte dönt (188. §.). Ilyen módon a legtöbb esetben Pest fog dönteni. Ámde a felekezeti életben nem annyira

gazdasági sikerekre, mint inkább az erkölcsi törvények megőrzésére kell törekedni. A hitközségeknek nem feladata az, hogy háborúskodással elvegyék egymástól a jövedelmeket, — hanem az, hogy teljesítsék szent feladatukat, ápolják az ősi hitet!

III.

Összegezve a felhozottakat, látjuk, hogy az adóreform hibás az elgondolásban s hibás a kivitelben. Bonyolult a szövegezése, bonyolultak az eljárásai. Feltűnően egyszerű. Nem, hogy megsegítené a hitközségek helyzetét, hanem teljesen bizonytalanná teszi azt. Egyik hitközség sem fogja tudni, hogy mikor, vagy milyen összegben jut hozzá az adóhoz. Harcba kell szállnia minduntalan, támadnia és védekeznie kell folyton, mert különben nem tudja létét fenttartani. Egyes hitközségek pedig, elsősorban a budai, biztos elpusztulásnak vannak kitéve.

Ilyen reformot senki sem akarhat, aki jól meggondolja a dolgot. Ezer sebből vérzik a zsidóság, sok bajára alig tud segítséget lenni. A mai veszes időben olyan kérdésekkel kell foglalkozni, amelyekkel létünket menthetjük meg, — nem pedig az adózás kérdésével, melynél a baj a legkisebb.

Ezekben ismertettjük, bárha csak kivonatossan a budai hitközség előjáróságának tárgyalások észrevételeit. Hiszszük, hogy ezeket felekezetiünk vezetői és a hitközségek bölcs megfontolásuk tárgyává fogják tenni.

Figyelmeztetés.

A budai hittestvérek figyelmébe ajánljuk, hogy a Menházegyesület alapszabályainak 3 §-a értelmében az egyesület célja: „**elsősorban saját, másodsorban a Budai izr. Hitközség aggkoru, elszegényedett és keresetnélküli tagjainak ingyenes, esetleg kedvezményes eltartásra való felvétele.**”

Ismételnél előfordult, hogy fölvetélüket a menházba ingyenesen olyanok is kérték, akik sem az egyesületnek, sem a budai izr. közösségnek nem voltak tagjai és így fölvetélük az alapszabályok rendelkezései szerint a legjobb akarat mellett sem volt lehetséges.

Helyesen és előrelátóan cselekszik tehát mindenki, ha hitközségi tagságán felül egyesületünkbe is belép, amíg anyagi viszonyai megengedik és ezzel a maga részére a menházi ellátás lehetőségét biztosítja. Senki sem tudhatja, milyen sors vár rá.

Akinek pedig Isten vagyont adott, gondoljon szegény elággott hitsorsosaira és mozdítsa elő adományával azt a szent törekvésünket, hogy minél több arra szorulóól gondoskodhassunk a szeretett szent nevében.

Budapest, (Budán) 1936. szept. hóban.

A BUDAI IZR. AGGOK ÉS ÁRVÁK MENHÁZEGYESÜLETE

Dr. Csobácsi Ferenc

Dr. Berényi Sándor

titkár:

elnök.

Ismét válságos a helyzet Palesztinában

Küszöbön a zsidó bevándorlás betiltása? — Döntő tárgyalások Londonban — A zavargások kiújulása

Az angol kormány és az arabok között közeledő megegyezés híre, melynek főleg Nuri pasa iraki külügyminiszter közbelépése adott tápot, már-már azt a reményt keltette, hogy küszöbön áll a palesztinai forrongás és terror végleges likvidálása. Ez a hír ebben a formában nem bizonyult igaznak. Csakugyan folytak — és folynak is — tárgyalások az arabok és az angol kormány között, ezek azonban nemhogy megkönnyítenék a kibontakozást, hanem ellenkezőleg, mostani stádiumukban újabb súlyos komplikációk lehetőségét rejtik magukban.

Az arabok ugyanis ragaszkodnak ahhoz, a követeléshez, hogy a kormány a zavargások megszüntetése előtt szüntesse be a zsidó bevándorlást. Londonban híre terjedt, hogy Sir Arthur Wauchoppe, palesztinai főbiztos felhatalmazást kapott, hogy az arabokkal közölje az angol kormány feltételét: a kormány hajlandó a zsidó bevándorlást megszüntetni, ha ennek ellenében az arabok garantálják a nyugalom helyreállítását.

Ez a hír világszerte mélységes megdöbbenést váltott ki a zsidóság körében — politikai és felfogásbeli különbség nélkül. Ha az angol kormány csakugyan engedne az arab követelésnek és meghátrálna a terror előtt, ezzel nemcsak saját elvi álláspontját tagadná meg, de kaput nyitna az arab nacionalizmus terrorja előtt: az arab terrorizmus támogatói egyszerűen mindenhatóan képzelnek magukat, ha azt látnák, hogy törvényellenes, erőszakos fellépésük ebben a kérdésben sikerrel

járt. A palesztinai zsidóság ezzel a legsúlyosabb bizonytalanságba kerülne, több mint másfél évtizedes áldozatos alkotó munka sorsa válnék kockázattossá.

A világ minden részén megmozdult a zsidóság, a legkomolyabb tiltakozást jelentve be Londonban az angol kormánynak tulajdonított végzetes terv ellen. A cionista akcióbizottság félbeszakította zürichi ülését és tárgyalásainak színhelyét Londonba tette át, ahol Chaim Weizmann azonnal érintkezésbe lépett a kormánnyal. Még megvan az okunk a reményre, hogy az angol kormány meg fogja érteni: itt nem zsidó érzékenységről van szó, hanem a palesztinai zsidóság existenciája és Anglia erkölcsi hitele forog kockán. Az az angol kormány talán meg fogja szívlelni a Times és más nagy lapok intelmét, melyek rámutattak arra, hogy az erőszak elől való meghátrálás a legrosszabb politika, mely Angliára csak ártalmas lehet.

Egyelőre nem tudjuk, milyen fordulatot vesznek a döntő tárgyalások. Egyelőre Palesztinából újabb véres terrorcselekmények híre érkezik, bombák robbanak, zsidó áldozatok jelzik a véres terror fellángolását. Az arabok ügylátszik, a kormány habozásától vérszemét kaptak és most már minden eszközzel ki akarják harcolni a győzelmet. A zsidóság ebben a küzdelemben csak erkölcsi fegyverekkel vehet részt. Talán az angol kormány mégsem tartozik azok közé a hatalmak közé, melyek semmibe veszik az erkölcs és igazság fegyvereit.

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

A német zsidóság

pusztulásának szomorú dokumentuma az a nyilatkozat, melyet a „Németországban lakó vagy onnan kivándorolt zsidók gazdasági érdekeit előmozdító társaság” vezetősége tett közzé nemrégiben. Ez a szomorú társaság abból a célből alakult, hogy segítségére legyen a német zsidóknak vagyonnuk likvidálásában és a kivándorlókat, vagy azokat a zsidókat, akik kénytelenek vagyonnukat likvidálni, megóvja a nagyobb anyagi veszteségektől. A társaság magángazdasági alapon működik 1924. óta. Főleg üzletek és ingatlanok eladásánál segítékezik a tulaj-

donosoknak és nemcsak a legelőnyösebb értékesítési módok felkutatására vállalkozik, de tanácsal szolgál a befolyó vételárak befektetésére vonatkozólag is. Egészen sajátos üzletága a társaságnak ingatlanok és üzemek cseréje külföldi üzemek ellenében. Ez az üzletág a nagyarányú kivándorlással kapcsolatban fenődött ki. A vagyonos kivándorlók a fenődítő rendelkezések miatt

nem tudták a vagyonnukat kimenteni a külföldre, ezért üzleteiket, üzemeiket eleserélik hasznos külföldi üzemekre. E téren is segítségükre siet a társaság, melynek mindenütt vannak levelezői és

tanácsadói, akik kiismerik magukat az egyes országok devizarendelkezéseiben is. A már kivándorolt vagyonát is kezeli a társaság, melynek egész ügyvétele minden elméleti megállapításnál élesebben világít rá arra a pusztulási folyamatra, mely a német zsidóságban ma végbemegy.

Coughlin híres amerikai „rádiószerzetes”

Új témát talált nagyhatású drótnélküli szónoklatai számára, melyek határozott politikai jelentőségre tettek szert: a zsidókról beszélt. Egyik beszédében azt mondotta saját politikai ligájára célzva: Keresztény felekezet vagyunk, mert hisszük a „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” elvét. Ez elv alapján felszólítom az amerikai zsidókat, mondják meg, hisznek-e ebben az elvben vagy nem. Nem azt kérem az amerikai zsidóktól, hogy tegyék magukévá a kereszténység összes elveit, hanem azt, hogy fogadják el a testvériség keresztény elvét, miután az ő rendszerük, a „Szemet szemért, fogat fogért” elve csődöt mondott.” Ez ellen a különös kihívás ellen sorra tiltakoznak Amerika keresztény vallási és szellemi tekintélyei is. Különösnek találják, hogy a nagyhatású agitátor éppen a zsidók ellen akarja felkelteni a „testvérietlenség” gyanúját, akik annak sohasem bűnősei, de mindenkor szenvedő áldozatai voltak. Még különösebb, hogy a kiváló rádió-anya éppen Mózes tanítónk Tórájának egy sarkalatos parancsát, a „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” igéjét olvassa rá a zsidóságra. Semmiesetre sem testvéries dolog a zsidóság ellen kovácsolni fegyvert oly erkölcsi elvből, mellyel éppen a zsidóság ajándékozta meg az emberiséget.

Két font pénzbüntetés

zsidóellenes izgatás miatt: így hangzik egy londoni rendőrbíró ítélete. F. O. Langley angol-fascista ellen, aki egy utcai szónoklatában durván ócsárolta a zsidóságot. Ötven font biztosítékot is le kell tennie kezességül, hogy a jövőben nem fog hasonló izgatást elkövetni. A tárgyalás érdekes példája volt annak az elvi harcnak, mely Angliában az erősödő zsidóellenes agitáció körül folyik. A vádlott ebben az esetben is a hagyományos angol szólásszabadságra hivatkozott, amelyet az alsóházban is emlegettek Sir John Simon belügyminiszter egy beszéde kapcsán. A belügyminiszter és vele a közvélemény túlnyomó része azt az álláspontot foglalja el, hogy a szólásszabadság nem jelenti a gyűlölködő izgatás szabadságát. A demokrácia intézményei nem arra valók, hogy önmaguk ellen adjanak fegyvert áldoz ellenségeik kezébe.

A zsidóság önvédelmi harca Palesztinában

Permanens hadiállapotban dolgoznak a zsidó gyarmatosok — Gyengesség vagy rosszhiszeműség? — A Jisuv szerepe — Mit hoz a jövő?

Tel-Aviv, 1936. augusztus.

Valamikor, a telepítési munka kezdetén, örök harc volt a zsidó úttörők élete Erec mocsaraiban, sziklás hegyekben. Örök harc az emberekkel, a természettel, még egymással is. Ma, amikor már hősiességük gyümölcsét kezdik leszűretelni, újra ott tartanak, ahol az első években: a harcnál.

Csaknem négy hónapja tartanak már az arab zavargások Palesztinában és az áldozatok száma közeledik a százhoz. Ha valamelyik nap nem emelkedik új áldozattal a harc eseteinek száma, csak a kegyes sorsnak köszönhető, mely eltérítette útjából a kilőtt golyót.

A zavargások négy hónapja alatt hatalmas és eléggé nem méltatható tevékenységet fejtett ki a Jisuv. Neki köszönhető, hogy a golyók záporában, a bombák robbanása közepette is szünet és pihenő nélkül tovább folyt az élet a telepeken. Pedig a zavargások kezdete óta borzalmas a telepések élete. Egész nap dolgoznak, de a nehéz munkát követő éjszaka sem hozhat pihenést, mert akkor fegyverrel a kézben kell megvédeni azt, amit a napi munkával szereztek. Robbannak a bombák, ropognak a fegyverek, de azért a termést behordták, a szőlőhegyeken virulnak a főkék, a tejeskannák meglenek és égő házak fényétől világított utakon, sortűzek között indulnak el a zsidó termékek Jeruzsálem, Tel-Aviv és Haiffa felé. Az arabok pedig el vannak foglalva sztrájkjaikkal és alattomos gyilkosságaikkal a zsidó telepések ellen, az arab termelés tehát jelentékeny módon csökkent a zavargások kezdete óta, míg a zsidó termelés fokozott erővel folyik és az arab termelés pótlásaképpen állandó emelkedő számokat mutat. Ez is mutatja, milyen egészséges alapokon nyugszik Erec gazdasági élete.

A zsidóság pedig védekezik és tűr. Késszen áll a visszaütésre, de nem üt vissza. A Jisuv vaskézrel tart fegyelmet és belevési mindenkinek tudatába, hogy az arab-barát kormánykörök és az arab vezetők csak alkalomra várnak, hogy az események felelősségét a zsidóságra tolhassák.

De a zsidóság türelmes magatartása nem jelenti azt, hogy nem védekezik megfelelő erővel a támadók ellen. Ahol az arabok nyíltan támadtak, mindenütt véresen fordultak vissza, még akkor is ha nem voltak angol csapatok a közelben. Az elesett áldozatok fele alattomos rejtélyekről jövő támadások során pusztult el, rendszerint egy emberre támadtak nagy tömegben az arab banditák. A nyílt harcok során a védekezésben nagy szerepet játszott a katonaság, de egyre nagyobb szerephez jutnak mellettük a zsidó önvédelmi alakulatok is. Hosszas tárgyalások után a palesztinai kormányzat megengedte a zsidó csendőrszázadok felállítását és felfegyverzését. Ezek a csendőrök, a ghaffirok, angol főparancsnokság alatt állnak, de közvetlen parancsnokaik a rendőrség zsidó tagjaiból rekrutálódtak. Számuk jelenleg mintegy 1.800. Amióta ez a csendőrség elfoglalta őrhelyeit, kevesebb fát vágnak ki, kevesebb termést égetnek fel és számos, egyes telepítvények ellen intézett támadást vertek vissza. Munkások, földművesek, egyetemi hallgatók, volt katonák és tiszték a tagjai ennek a csendőrségnek, melynek azonban igen korlátozt az akcióterülete, mert nincs joguk a visszavert támadások elkövetőit üldözőbe venni. Pedig Palesztina zsidósága nagyon kívánatosnak tartaná, ha megengednék neki, hogy saját erejével csináljon rendet az országban.

Hogy miért volna ez kívánatos?

Jelenleg 25.000 főre teszik a Palesztinában levő katonaság számát. Mintegy 3.000 szervezett arab terrorista áll velük szemben. Az arab lakosság ellenálló erejét, támadó készségét nagy mértékben aláásták már a sztrájkok a harc, a terror, mely gyakran irányul muzulmán és keresztény lakosság ellen is. És a terror még mindig szedi áldozatait, a gyilkosságok meg-megátalnak, évtizedes munka gyümölcsét pusztul el, az angol kormány pedig képtelen rendet csinálni.

TAUBER

PENZIÓ ÉS ÉTTEREM
A B B A Z I A

Elsőrendű orth. kóser
konyha. Szobák minden
komforttal, teljes penzió-
val olcsó árban!

Prospektust küldünk!
TELEFON ABBAZIA 376.

Mesterségesen kitermelt antiszemizmus

— Beszélgetés —

Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képjé, állástalan tanár

— Mondja tanár úr, maga érti? Mert én nem értem, miért ez a nagy felzúdulás? Egy — mondjuk — elügyetlenkedett cikk miatt! Mert hiszen, legrosszabb esetben is csak erről van szó: egy ügyetlen cikkről. Nem jól fejezte ki magát, punktum. Ezért nem kell az olimpiai sikerek örömebe mindjárt antiszemita ürmöt keverni.

— De hol itt az antiszeimita ürmő? Először is itt nem egy ügyetlen cikkről van szó, hanem már kettőről. S ezek nem annyira ügyetlenek, mint inkább ártalmosok. S aztán nehogy azt higgye, hogy csak a keresztények körében keltettek kellemetlen visszhangot, hanem a zsidóság körében is. No és nem utolsó sorban — ezt is meg kell mondani — azért, mert abban a lapban jelentek meg, amely szereti magát a zsidóság hivatalos lapjaként emlegettetni is, amelyről köztudomású, hogy hivatalos tényezők elég könnyű lelkiismerettel tömőgetik beleje az adózókból kipréselt keserves garasokat.

— Most sem értem a dolgot és legkevésbé magát, tanár úr. Hát hogyan? Ha egy zsidó elkövet valami megróhatót, akkor a fajvédő lapoknak szabad rögtön kipécézni az illető zsidó-voltát és bűnét vagy vétkét, rögtön az egész zsidóságnak felróni, nem is szólván arról, hogy azt egyenesen az illető zsidó-voltából szükségképpen folyó következménynek tüntetik fel, ha ellenben zsidó fiúk a nemzetek versenyében diadalra viszik a magyar zászlót és dicsőséget szereznek a magyar névnek, akkor nem szabad a zsidó szívekből feltörni az örömmel és büszkén hangoztatni, hogy ime: ezt és ezt tették ezek a zsidó ifjak?

— Bocsásson meg, kedves direktor úr, egészen hamis a maga okoskodása. Már a kiindulás helytelen. Ki mondta, hogy a fajvédő lapoknak „szabad” pl. egy zsidó ember sikkasztása vagy csalása miatt az egész zsidóságot okolni és „zsidó mentalitást” vádolni?! Hát nem ez ellen tiltakozunk állandóan? Nem igaz, hogy a fajvédő lapoknak szabad ezt tenni! Nem igaz, hogy józanészű és tisztességes gondolkodású ember — akár zsidó, akár nem — helyeselheti azt a felfogást, amely valakinek a bűnét, vagy erőtelenségségét fajiságával vagy éppenséggel felekezeti-tiségével magyarázza. És semmit sem von le annak a megállapításnak a helyességéből a fajvédő lapoknak a gyakorlatát, mintahogy a „ne lopj! — ne ölj!” erkölcsi törvények érvényes-vo-

lót semmivel sem csökkenti az, hogy vannak emberek, akik lopnak és ölnék. Sőt! Éppen azért, mert előfordulnak ezek a bűnök, éppen azért ismeri el minden becsületes ember azokat a törvényeket, amelyek a bűnöket tiltják.

— Nyitott kapukat döngtet, tanár úr. Ezt senki kétségbe nem vonja.

— Nohát, ha pedig ez így van, akkor épp úgy helytelen dolog volt Kabosnak, Kárpátinak, Bródynek olimpiai sikerét a legtávolabbról is összefüggésbe hozni zsidó voltukkal. De nemcsak helytelen, hanem komikus is volt. És nemcsak komikus volt, hanem bosszantó is. A dolog komikus-volta ott bújik ki, amikor az a bizonyos felekezeti lap, amely ezt a szerepétlen kisiklást elkövette, ugyanabban a számban, amelyben a kitérésék ellen dörög, az olimpiai „zsidó sikere” kapcsán elhengeg azzal, hogy az egyik olimpiai győztesnek az apja zsidó volt. A bosszantó-volta pedig abban van, hogy az első izléstelenségre még rádupláz egy másikkal.

— Hát ez már túlzás, tanár úr. Hát csak nem mondhatja, hogy a második cikk izléstelen? Hisz ez az ima olyan gyönyörű... de olyan gyönyörű... mint... mint a tavasz virága...

— Hja igen... a tavasz... Eltalálta... Ismerjük... Egy kicsit hervadt és kopott már az a tavasz. De nem is ez a cikk legnagyobb hibája, hanem az, hogy megjelent és hogy szerzőjének a felekezeti, közéletben való szerepe révén azt a hitet keltheti, hogy a zsidóság hivatalos álláspontját és felfogását juttatja kifejezésre. Ugyanez a baj van abban is, hogy mindkét cikk olyan lapban jelent meg, amelyről köztudomású, hogy a felekezet vezető tényezői állanak mögötte anyagi támogatásukkal és ugyanezek a tényezők irányítják a lap szerkesztését is. S meg kell mondani, ez alkalommal is, nyíltan és teketóriázás nélkül, hogy ezek a tényezők megint sokat ártottak a zsidóságnak azzal, hogy tiéltelenségük, meg gondolatlanságuk, hivatalos és alkalmatlan megszólalásuk és főképp, hogy az, amit mondtak, teljesen konvergál a fajvédő antiszemizmus gondolatmenetével, alkalomul szolgált arra, hogy még a zsidóság barátai is legalább grimaszt csináljanak, ellenségei pedig diadalmasan mutathassanak rá: „No lám... hát nincs igazunk?... Most nem mi szakítjuk ki őket a magyar nemzet közösségéből, hanem õk maguk”. Hát kell ez nekünk? És ilyen vezetőség kell nekünk? Amely a saját sajtóját helyesen irányítani sem tudja? Amely túri és engedi, hogy lapja okvetetlenkedéseivel állandóan ingerelje, még pedig ok nélkül, nem is a saját, hanem a zsidóság ellenfeleit, amely, hol Wolff Károlyt és táborát provokálja, „Vakondók”-oknak, titulálja, őket, hol meg kínos feltűnést kelt olimpiai beszámolójával? Hát pont erre és ezekre van nekünk szükségünk?

— Na es wird nicht so gefährlich sein? ... De azért még mindig nem tudom, mit kellett volna...
— Semmit se kellett volna... Ezt egészen őszintén mondom. Ha már nem tudtak beleilleszkedni a nagy nemzeti öröm zenekarába, szólista szerepre kár volt vállalkozniok. Annál is inkább, mert akit eddig sem érdekelt, hogy melyik olimpikeon, milyen vallású, az az ő közléseik után sem fogja — akár a familiával való hencsegs formájában történik, akár ájtatoskodó stílvirágokban — különösebb örömet lenni ennek tudásában. Akinek meg fontos volt tudni, hogy az olimpikeonok között milyen a felekezeti arányszám, az már jóelőre informálva volt erről és csak természetes, hogy nem örült az arányszám eltolódásának. Egyébként az ájtatos lelkű cikkíró csak önmagához maradt volna hű, ha az arányszámmal kapcsolatban most is mélyeséges hallgatásba merült volna, mintahogy egyszer már a múltban — a parlamentben — beszédes némasággal tüntetett az arányszám és a numerus clausus — mellett. Pedig hát akkor... talán más visszhangia lett volna szavának. Mert akkor lesték is a szavát. Most senki se leste...

— Na es wird nicht so gefährlich sein? ... De azért még mindig nem tudom, mit kellett volna...

— Semmit se kellett volna... Ezt egészen őszintén mondom. Ha már nem tudtak beleilleszkedni a nagy nemzeti öröm zenekarába, szólista szerepre kár volt vállalkozniok. Annál is inkább, mert akit eddig sem érdekelt, hogy melyik olimpikeon, milyen vallású, az az ő közléseik után sem fogja — akár a familiával való hencsegs formájában történik, akár ájtatoskodó stílvirágokban — különösebb örömet lenni ennek tudásában. Akinek meg fontos volt tudni, hogy az olimpikeonok között milyen a felekezeti arányszám, az már jóelőre informálva volt erről és csak természetes, hogy nem örült az arányszám eltolódásának. Egyébként az ájtatos lelkű cikkíró csak önmagához maradt volna hű, ha az arányszámmal kapcsolatban most is mélyeséges hallgatásba merült volna, mintahogy egyszer már a múltban — a parlamentben — beszédes némasággal tüntetett az arányszám és a numerus clausus — mellett. Pedig hát akkor... talán más visszhangia lett volna szavának. Mert akkor lesték is a szavát. Most senki se leste...

Nyulacska siralma

— A „Schocken” — Almanach után. —

*Szegény kicsi nyul vagyok én, egy kicsi nyul,
A földön minden rém és kin csak rém hull
Osztalvreszem mindenkitől bú és gyötrelm
Bánatfűzértől diszítve a helyem.
Szegény kicsi nyul vagyok és oly egyedül.*

*Jón a téli hó, zimankó, fergeget
Nekem mind jajt és bajt jelentenek.
Ó jaj nekem, fájdalom oly mély,
Sohol sincs számomra kvártély.
Szegény kicsi nyul vagyok és oly egyedül.*

*Ha állok, állok ott a hegyfokon
A bős vadász utánam oson.
Üldöz, hajszol a telken át,
Reám uszítja a kutyát.
Szegény kicsi nyul vagyok és oly egyedül.*

*Ha ily gyorsan már meg vagyok fogva
Akkor jön a dús finom konyha.
Fölvagdossák ó a hasamat most
Isznak rá bort, jó zamatos.
Szegény kicsi nyul vagyok és oly egyedül.*

Dr. SILBERFELD JAKAB

KÉRDÉS-FELELET

Dr. Szegő községkerületi elnök a Heller-ügyről

Heller professzornak rágalmazói ellen indított perével, illetve az erről szóló közleményekkel kapcsolatban dr. Szegő Miklós székesfehérvári községkerületi elnök úrtól a következő levelet kaptuk:

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Leköteleznie, ha lapjának legközelebbi számában levelemet publikálná, mert hiszen közérdek, hogy a felekezeti életben történeteket a zsidó közvélemény helyesen ítélje meg.

Engem a Heller professzor úr és Szabolcsi Lajos főszerkesztő úr között folyó sajtóperben való eljárásra senki meg nem kért. Ellenkezőleg, én voltam az, aki ennek a kínos ügynek elintézésében való közreműködésre a felekezeti élet több kiválóságát és köztöttük a budai hitközség egyik legkitűnőbb tagját is felkérték. Az utóbbival együtt kerestem fel Heller professzor urat lakásán, hangsúlyoztam, hogy Szabolcsi főszerkesztő úrral nem volt alkalmam még beszélni. Nem tagadom, hogy egész felekezeti működésem ge-

rince a béke előmozdításán való fáradozás volt és hogy nagyon lehangol, ha emögött a törekvésem mögött melleszempontokat fedeznek fel.

Székesfehérvár, 1936. aug. 24.

Üdvözlettel:

Dr. Szegő Miklós.

Dr. Szegő elnök úr jóhiszeműségét és önzetlen erő kifejtését természetesen nem vonjuk kétségbe. Csak csodálkozunk, hogyha a Heller-pör vádlottja felkért a béke közvetítésére olyanokat, akikről tudhatta, hogy nem tartoznak az ő feltétlen hívei és csodálói közé, akkor mért nem kérte ezt a szíveséget épen olyanoktól, akiknek iránta való hajlandóságáról nem kellett kétségben lennie.

Egyébként a mi feltevéseink — logikus volt. A kiváló diplomaták — ha békítésre vállalkoznak — nem indulhatnak el a megbántottól, hanem a megbántottól kell elindulniok. Székesfehérvár kitűnő rasekolja pedig eddig jeles diplomata hírében állott...

„Huj, huj, hajrá!!!”

Nagy olimpiai versenyfutás a „hagyományhűség” kék szallagjáért

A pesti zsidóság „vezetői” új szenvedélynek hódolnak és ebben specialistákká is kezdik magukat kiképezni. Új szenvedélyük: a választási harc. Még alig ült el a pesti hitközségi választási küzdelem, már is új kortes-zászlókkal vágatnak végig Pest és Buda zsidó utcáin. Mint ahogy a régi nagy reneszánsz -condottierek zsoldos csapatokkal és hadi felszereléseikkel mindenkor készen állottak és csak lesték az alkalmat, hogy jó pénzért valamelyik vitázó félhez szegődjenek a „haza ügyének” védelmére: azoképen ők is készen állnak választási korteshadikkal és szelvényeikkel és csak az alkalomra várnak, hogy egy újabb választási harcot végigverekedjenek. Rövid 1-2 hét alatt immár másodszer vonulnak fel. Először a készülő budai hitközségi választásra sorakoztatták fel „budai” vezércsapatukat, most pedig a pesti Chevrá Kadisa választásai előtt állnak glédába és fújják meg harci harsonáikat. Zsidó választás? — Ők ott vannak!

Hogy éppen a közeledő nagy ünnepek előtt dörgetik meg ágyukat, — mikor

pedig az „ösi hagyományok” az egész vonalon csendet, békét, magabaszállást követelnek, — az nem okoz nekik skrupulust. És hogy éppen a Chevrá Kadisa körül csapnak harci zajt, amelyet pedig meg kellene kímélni a korteshadiarat durvaságaitól és amelyet semmi körülmények között sem volna szabad a kortézia középpontjába állítani — mit bánják ők azt?! Mi nagyon sajnáljuk, hogy ez így történt, mert mi igazán szeretüik, igazán nagyrabecsüljük és igazán értékeljük a Chevrá munkáját. Senki sem ismerheti el nálunk jobban azokat a páratlan érdemeket, amelyeket a kommun után romjaiban heverő Chevrának hallatlan lendülettel való újra- és újjáépítésével az akkori nagy előjáróság szerzett magának. Akkoriban még Winterberg Gyula, Adler Gyula, Kramer

Miksa, Arányi Ignác s dr. Endrei Henrik irányították a Chevrá tevékenységét és egész zsidó lelkiüket belevive az áldozatos munkába, valóban csodát műveltek: a Chevrá nagyobb, hatalmasabb és szebb lett, mint valaha is volt. Ebből a régi nagy kabinetből, a „kiválasztottak”-ból, — sajnos — ma már csak ketten állnak még-még az élen. Az utolsó 5-6 évben új emberek kerültek a Chevrá vezetőségébe — több-kevesebb rátermettséggel, de kétségtelenül telve ők is jószándékkal, akik buzzgón igyekeznek is a régi nivót tartani.

Sajnos, azonban a Chevrá körüli nagy csend, amely az egész másfél évszázadon át munkáját jellemezte, egyszerre megbomlott, még pedig belülről. Új előjárói közül egyik-másik nem értette meg és nem is értékelte kellően a Chevrának régi hagyományos magatartását, amellyel óvatosan tartózkodott minden pártmozgalomtól és versengéstől. Az elnökhelyettesi állás betöltése körül jelentkeztek először élebben a differenciák. Az előjáróság többsége a két Budán lakó fúziós előjáró egyikét jelölte, akiről mindenki tudja, hová tartozik, mert a chevrán kívül folyó és élessé vált felekezeti harcokban nem maradt semleges, hanem nyíltan színt vallott az erőszak pártja mellett és annak célkitűzéseiben angazsálta magát. Vele szemben az elnökhelyettesi állást az előjáróságnak egy másik szintén köztiszteletben álló tagja, Steiner Mór, az elnök után a legöregebb előjáró, magának ambicionálta. Zászlót bontott, választási röpiratot adott ki és jelentős tömeg élén a pesti zsidó közélet néhány neves tényezője is melléje állott.

Mi azt óhajtottuk volna, hogy ez a harc üljön el és a Chevrá körül legyen béke. De mindig vannak, akiknek nem kell a béke, akiknek minden választási harc jó arra, hogy a maguk fegyvereivel élhessenek, hogy valaki-keg legyűrhesse nek. Legyűrni — ez az ő magasabbrendű törekvésük. A pesti hitközségi választásokból ismert „Hitközségi Párt”, amely úgy látszik — nagyon frigyli a másik párt jól megválasztott nevét — („Hagyományhű Párt”) s fái neki, hogy a „hagyományhű” jelzőt előle lofoglalta, éles támadást intézett egy röpiratban és laniaiban az új párt látható feje, Steiner Mór ellen. Igaz, hogy nem is most először, mert ez a mostani már az ellene való táma-

Dr. Frenkel Bernát vallás-tanár **zsidó nevelőintézet**
VI., ARÉNA-UT 84. — TELEFON: 1—288
INTERNÁTUS
a városligeti villanegyedben minden iskolatípus ké-
fiúk és leányoknak.
LEÁNY-TOVÁBBKÉPZŐ
14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorl-
tanfolyamok.

dásoknak második felvonása. Az első még a hitközségi választások alkalmával pergett le, amikor már tudták róla, hogy a Chevra személyi kérdéseiben külön véleményt mer vallani. Ő, a hitközség régi képviselőtestületének tagja, chevra-elöljáró és a Dohány-utcai teplotnák is előjárója, méltán igényelhette, hogy az új képviselőtestületbe is kandidálják. Meg is tették és ő is lefizette a rá kirótt választási „járulékot”, 300 pengőt. Egy szép napon azonban visszaküldték neki a pénzt, a jelöltek listájából törölték és Steiner Mór nem lett a pesti hitközség képviselőtestületének tagja. S bár akkor a hitközség elnöke nagyon hangoztatta, hogy ez nem az ő akarata szerint történt, most mégis aláírta a Steinert személyében élesen támadó választási röpiratot, amely főképpen a „hagyományhűség” miatt kezdi ki őt. Csodálkozunk azon, hogy a főaláírók éppen a hagyományhűséget bolygatják, amelyből mindegyik más- és másképpen vizsgázott le. Goldberger Leó — elismerjük — joggal és méltán beszél hagyományhűségről: ő nagy érdemeket szerzett magának a legszebb és legdicsebb hagyományok hűséges szolgálatával és megőrzésével a csodákat művelő magyar ipari és kereskedelmi élet terén, a vallási értelemben vett hagyományhűség azonban kevésbé foglalkoztatta. S a másik? Talán a szombati utazásokkal, a nyílt helyen való szombati szivarozással s a péntekesti kártyacafákkal szerzett magának jogcímét a „hagyományhűségért” való kiállásra?

Kár, kár, kár... bizony nagy kár a Chevra nyugalmát, békés csendes munkáját feláldozni a pesti zsidóság hadvezéreinek harci kedvéért és ezzel a Chevra-t kiszolgáltatni az ő kényüknek-kedvüknek. Hogy fogják majd verni a mellüket, hogy ők mentették meg a Chevra mai vezetőségét! S hogy fogják majd vajjon ennek a számláját prezentálni?... Nem szeretjük, hogy ez a szellem, az ő szellemük: a hatalmaskodás, a kényuraskodás szelleme toklakszik a Chevra felé. Mert talán lehet, sőt: mi igen jól el tudjuk képzelni, hogy a Chevra vezetésében ma már új elgondolásokra is van szükség. De viszont mi hisszük és tudjuk azt is, hogy ezeket éppen az ő szellemük kirekesztésével lehet és szabad megcsinálni — és hogy belülről, a Chevra mai belső erőinek mozgósításával keil és lehet azokat megvalósítani. Ha ebben csalódnánk, mi leszünk a legelső és a leghangosabbak, akik a Chevra megújulását követelni fogjuk. De amíg megvan a reményünk és bizalmunk a Chevra mai erőinek szabad kilentakozásában és a Chevra függetlenségében, addig csendet

és békét követelünk számára.

A harcmodorra különben nagyon jellemző a „Legyező” magata tása, amely úgy látszik, most a Chevra-t akarja legyeztetésével kísértésbe hozni. Az aug. 19-iki számában megjelent marólugos kirohanásai közderültséget keltenek. Először, mert, hogy éppen ő hánytorgadja fel a „hagyományhűséget” és éktelen lármát csapva követel csendet, másodsor, hogy ő mondja Steiner Móra, hogy régóta jár álarcban közöttünk, belőtt... hogy is van az a mese a bagolyról, amely a verébnak mondja, hogy nagyfejű? (Lásd Heller professzor megrágalmazását). Harmad-

szor pedig azon mulat mindenki, hogy beszél haláltanságról? Mi jól emlékszünk még a dithirambokra, amelyeket a „Legyező” Steiner Mórról kormányfőtanácsossá való kinevezésekor zengett. Akkor bizonyára meggyőződött róla, hogy igenis halás természet és ezt kénytelen is volt elismerni a nagy „Legyező”, aki pedig a halát 10 pengőtől 10.000 pengőig terjedő skálán tudja csak lemérni. Egyébként miért tartozik halálai az, akit érdemeiért munkára hívnak meg, ha ő azt vállalja és teljesíti? Talán — kézsókra járuljon...?

Ugyan, ugyan!... „Megállni, urak, megállni!”...

Akik nem akarnak tanulni Epizódok a mai német zsidóság életéből

A korzó napsütésében sétálgatunk barátunkkal, az itt időző emigráns német újságíróval. Körülöttünk a Szent István nap idegenforgalma hullámszik. A német nézi az idegenek tömegét. Három idegen jön velünk szemben. Rövid nadrágos, térdharisnyás férfiak és lódenruhás nő. Németek. Olyan harsogva beszélgetnek, hogy mindenki utánuk fordul. Az újságíró megáll és tűnődve néz egy percig utánuk.

— Irigyléreméltó emberek — jegyzi meg sóhajva. Esküszöm rá, hogy zsidók és látja, itt vannak Pesten úgy, hogy utána hazamehetnek. És valószínűleg ott-hon is ilyen hangosak, mint itt. Ez is az a fajta, amelyik miatt ma is oly sokat kell szenvednie az oltani zsidóságnak.

Kérdően nézünk rá.

— Mielőtt elhagytam Németországot — magyarázza meg előbbi kijelentését egy német kisvárosban jártam. A pályaudvaron hirtelen három alak jött velem szemben. Apa, anya, fiú. Elöl ment az apa és a fiú. Ugyanígy voltak felöltözve, tulinadrág, térdharisnya, zergefoltos kalap. Az apaszájában vastag szivar, a fiúéban rövid, angol pipa, az anya szintén lódenben, hatalmas briliáns fülbevalókkal. Mögöttük két vasuti hordár vitt nyögve súlyuk alatt hatalmas poggyászaikat. Így vonultak végig a perrenon. Mellettük a pályaudvar szerényebb igényű közönsége. Mindenki maga vitte kofferjét. Látta volna, hogy ezek micsoda szemekkel néztek utánuk és milyen megjegyzésekkel kísérték a feltűnő felvonulást. Élő propagandaanyag voltak...

— A német zsidó művészek — mondta barátunk egy másik alkalommal — az u. n. Kulturbundokban helyezkedtek el. Ezek rendezik a hangversenyeket, színelőadásokat, kizárólag zsidó művészekkel és kizárólag zsidó közönség számára. Árjának tilos ezeken az előadásokon jelen lenni. Csakhogy a korábbi Németország nagy

művészei, a zsidók természetesen, akik ott-hon maradtak ezekben a színházakban játszanak és így az előadások igen magas színvonalúak. Nos, ezek az előadások tele vannak S. A. és S. S. emberekkel. Nem, mint közönség, hanem, mint ellenőrző közegek. Valóságos versengés folyik közöttük, hogy kit küldjenek ki „ellenőrizni”. Mert jó előadást mindegyikük szívesen látogat. És pláne még pénzbe sem kerül.

A sok tragikus eset mellett akadnak humoros is. Az uccában, ahol én laktam, volt egy kis zsidó boltos. Sok vevője volt. Keresztények, zsidók vegyesen. Mindenki szerette a szerény, udvarias, jóindulatú embert. Amikor az új rezsim egyre súlyosabban nehezedett rá is, persze a keresztény vevők elmaradtak. Nem akarták magukat kitenni kellemetlenségeknek. Legelőbb is nyíltan nem vásároltak nála. De ha a konkurens boltban összetalálkoztak, azért meg-megkérdéztették egymást:

— Vásárol még X-nél?

— Ugyan hangzott az indignálódott válasz — egy zsidónál!...

— Szegény — gondolta a jóérzésű vevő ilyenkor — senki nem vásárol nála, akár éhen is halhat. És arra a szőke kis anygyalra gondolt, aki olyan édesen tudta megköszönni a vevő néninek és bácsinak, ha apuka üzletében az ő részére is vásárolt pár deka csokoládébontant ajánlódékba. Másnap pedig titokban leküldtek a mindenessel egy cédulát és felküldettek valami szükséges apróságot. Eljen szegény ő is, csak mások meg ne tudják...

De mert valamennyi vevője így gondolkozott, szegény öreg aránylag rövid idő alatt megszédte magát, hogy kapitalista útvélel kivándorolhatott Palesztinába. Most ott van csemegekereskedése. De nem is bizonyult halálannak. Az egyik segéde egy Németországból kivándorolt keresztény fiatalember, egyik vevőjének fia...

Élők és halottak, zsidók és kitértek, budaiak és pestiek, választók és nemválasztók

listájával ajánlják a budai hitközségi választáson a pesti fuziók programot

Mit ígérnek Budának?

Ebben az évben jár le a budai hitközség képviselőtestületének öt éves mandátuma. A jelenlegi képviselőtestület túlnyomó többségét alkotó „Budai Hitközség Autonómiáját védő Párt”, amelyhez az utóbbi hetekben a lágy-mányosi hittestvérek színe-java is fenn tartás nélkül csatlakozott Schwarcz Samu körzeti elnökkel élén, megtörhetetlen ereje tudatában nyugodtan tekint a választások eredménye elé. Annál idegesebb és izgatottabb a fuziók és gazdasági együttműködők töredékeiből alakult új párt: „Budapesti Hitközségek Együttműködésének Pártja”, amely a legendás híru választási alap ellenére sem remélhet győzelmet és mindössze abban bizakodik, hogy a Budán érvényben levő aránylagos választás alapján vezérei és alvezérei bekerülnek a képviselőtestületbe.

A fuziók program népszerűtlenségét maguk is érzik már, mert propaganda-irataikban óvatosan kerülnek a régi hangos fuziók jelszót, ehelyett mézes-mazgalag átkötve szállítják házhoz a „békés együttműködés” utópisztikus leírását. Hát hiszen a budai autonómia-párt is azt akarja, hogy béke legyen, hagyja Pest Budát békében. Ha pedig az új párt is komolyan akarja a békés együttműködést: mi szükség akkor a párt-harcra? Minek hirdetik uton-útfélen, hogy a statutum-tervezet jóváhagyása után úgyszólván vége Budának?!

Békeszándékaik őszinteségét jellegzetesen illusztrálja a következő eset is: Vagy két héttel ezelőtt megjelent a budai hitközség elnökénél egy Budán lakó ügyvéd hittestvérünk és felvetette a gondolatot, hogy békét közvetítene a pesti és budai hitközség között: tudni szeretné tehát, hogy mik a kardinális ütközőpontok és hogy van-e lehetőség azok letompítására? Az elnök felvilágosításai láthatóan meglepedéssel töltötték el s azon reményét fejezte ki, hogy a pesti hitközség elnökségéhez vezető nexusai segítségével sikerülne fog a békét megteremtenie. Mult kedden aztán a pesti hitközség elnöke — kétségek nélkül az Országos Iroda elnökének kötelező pártatlanságától vezettetve — tanácskozára hívta a pesti és budai hitközségek több fuziók érzelmű tagját. Az értekezleten maga a pártatlan irodai elnök elnökölt. Tárgy: készülődés a budai hitközségi választási harcra s a felzárkózók sorában többek között a fent-

említett budai békegalamb is tüzelt a jelenlegi budai hitközségi rezsim ellen...

Egyébként az első ellenzéki körlevél a budai hitközség minden egyes tagját „szeretettel” értesítette arról, hogy a párt „az intézőbizottság tagjává óhajta megválasztani.” (Ajánlanánk az új pártnak a következő címet: „Budapesti Hitközségek Intézőbizottsági Tagjainak Pártja”). Erre a megtiszteltetésre azonban a budai hittestvérek nem igen reagáltak, mire az „együttműködők” ki-rukkoltak a nagy ágyuval: lepedőnagyságú nyomtatvánnyal árasztották el Budát, amelyen 1041. mondd: egyezzer-ésnyegenyenye aláírás ajánlja az együttműködők pártjának programját a t. c. budai hitközségi választók figyelmébe.

1041 aláírás... Az olvasó beleszédül a Sip utcától a Torbágyi útig húzódo névsor olvasásába. De aztán, hogy kissé magához tér, újból előlről kezdi a nevek kibetűzését, megáll az egyik névnel és álmélkodva mondja: „Hát ez feltámadt?” Vagy húsz névnel bosszankodva jegyzi meg: „Hiszen ezek kitértek!” A névsor türelmes végigelemzése után aztán kénytelen konstatálni, hogy az együttműködés pártja ezúttal felilmulta önmagát. Feltámasztotta a halottakat, fuzionált a kikeresztelkedettekkel, vendégszereplésre hívta meg a Pesti Izr. Hitközség számos előkelőségét, bekebelezett és majdan bekebelezendő tagjait, azonkívül igazi demokratikus gesztussal beleszó-lást engedett a budai hitközség választásába igen számos olyan budai hittestvérünknek is, akik rendezetlen adó-aviszonyaiknál fogva aligha szerepelnek a budai hitközségi választói névjegyzékben.

Így egész névoszlopot állítottunk össze az utóbbiakból és méltatlankodva reklamáltuk választói jogukat a budai hit-

község szigorú pénzügyi előljárájától, aki gyilkos humorral jegyezte meg:

— Nincs az a végrehajtó, aki ezeket a testvéreinket kapacitálmj tudná, hogy fizesse nek legalább évenként 1 fillér hitközségi adót!

De láttunk bőven olyan aláírásokat is, amelyek viselőiről tudtuk, hogy lelkes hívei a budai autonómiának. Hogy kerültek ezek az együttműködők listára? Némi fényt vet erre a rejtélyre az autonómia-párt elnökének felvilágosítása:

— Eddig kétszázánál többen tiltakoztak nálam írásban nevüknek az együttműködők listáján való felhasználása ellen, köztük igen előkelő pozíciójú hittestvérek. Kívánatra készséggel szolgálok bizonyítékokkal is...

Budán úgy vélik, hogy a sok név onnan van, hogy a listán a két év előtt a szomorú emlékü demonstrációk nagygyűlésre fizetése ügynőkök által bejelentett neveket használták fel sajnálatos „elnézés” folytán. Viszont sajnálatl nélkülözőzzük a listán a két év előtt szerepelt kis Pollák Lajka nevét. Persze azóta megnőtt, már negyedik életévébe lépett, megkomolyodott és visszavonult a közszerepléstől...

Egyébként a „Budapesti Hitközségek Együttműködésének Pártja” nem rejti véka alá terveit és a körlevél homlokán elmondja: mi mindent adna Pest a budai zsidóságnak, ha vele egyesülne. Először is adná: „a nagyszerű példa teljesítését, mely a főváros összefogását gyakorlatilag megvalósítja.” Hát mielőtt ezt adná, jó volna, ha előbb ennek a mondatnak legalább egy fikarcnyi értelmét adna. Másodsor ígéri, hogy a budai zsidóság igénybe veheti a pesti hitközség „kórházait, gimnáziumait, iskoláit (a gimnáziumok nem iskolák?), összes kulturális és karitatív intézményeit.” Már látjuk, hogy rohannak a budai zsidók gyermekeik a Várból, vagy a Lágymányosról beírtni az abonyi utcai vagy a Bethlen téri stb. iskolákba, reggel és délben csekély másfélórás túrára. Harmadsor lehetővé akarják tenni, hogy a budai zsidóság

A Budai Izraelita Hitközség

szertartási szakosztálya értesíti hittestvéreit, hogy a három állandó templomon kívül (II., Öntőház-u 5-6., XI., Lenke-út és Zsombolya-út sarok és III., Zsigmond-u 49.) a Budai Chevra Üdülőházában (II., Zugligeti út 19.) a Budai Vigadóban (Corvin tér) a Budagyöngye-vendéglőben (I., Buda-keszi-út 11), Nemzeti Park Vendéglőben (Vadorzó-út 1), állít fel pótimaházakat, mely pótimaházak jegyeit aug 30-tól árusítja a budai izr. hitközség pénztára (II., Fő-u. 12) a hivatalos órák alatt. A kelenföld-lágymányosi templom jegyei a XI., Verpeléti-út 4-6 sz. alatti imaház helyiségében adatk ki a hivatalos órák alatt. A svábhegyi hívők részére a Szegőféle villában tartatnak istentiszteletek a főünnepek alatt.

maga építse ki a vallásos, kulturális és szociális intézményeit és hogy a Délivásút vidéke templomhoz jusson. Buda pedig zsidó középiskolához és újabb elemi iskolákhoz. Hát ez aztán hihető. Mert mi sem természetesebb, mint az, hogy az a Pest, amelynek sok volt már a zsidó iskola és megszüntetett két polgári iskolát és most lefaragni igyekszik a középiskoláinak parallel-osztályait, a jövőben a saját pénzéből fog Budának iskolákat és templomot építeni. A saját pénzéből, — mert 10 évig senki budai zsidónak az adóját nem akarnák felelteni, sőt, ha lehet, inkább csökkenteni akarnák. Hát igazán nagyon, nagyon hihető. Csak meg kell egy kicsit nézni a Síp-utcai adókezelést. Aztán: ígéri a kiadások csökkentését, de a hitközségi alkalmazottak fizetéséhez nem akarnak hozzányulni. Milyen

szépeket mesélnek? Végül biztosítják a budai zsidóságnak a már meglévő demokratikus választási rendszerét.

Azt halljuk, hogy e körlevélre hallatlan pánik tört ki a pesti zsidóság körében. Rájöttek, hogy ők a Síp-utcának csak mostoha gyermekei és a kancellária a budai zsidóságot vállalja most édes gyermekéül. Ennek adja mindenét, ami eddig csak a pesti zsidóságé volt egyedül, sőt még a jövőben is kizárólag csak Budának akar új iskolákat és templomokat építeni, anélkül, hogy biztosítaná azokat pl. a pesti XIV. kerületi zsidóság is igénybe veheti. Állítólag azok a pestiek, akik két év előtt a Budai Vigadóban rendeztek fúziós demonstrációs nagygyűlésen a távolmaradt budaiak — helyett „demonstráltak”, most maguk készülnek demonstrálni a bőkezűen ontott pesti ígéretek ellen...

ség van. Mi úgy tudjuk, hogy a kifőző jogász csak ebben az esetben nem látja szívesen a községkerületi bíróság szerepét az ügyben, egyébként az íránt a felekezeti politikai rendszer iránt, amely a községkerületi bíróságot is a maga képpére teremtette és tagjainak megválasztásánál is a pártérdekeket engedte érvényesülni, — teljes bizalommal viseltetik. Mi ellenben éppen tudva a politikai talajt és a politikai gyökérszálakat ismerve, — nem bizunk azokban, akik hatalmi pozíciójuknál fogva influálhatják a bíróságot, tehát nem bizhatunk a községkerületi bíróságok függetlenségében sem.

Ez pedig már nemesak Bajának baj, hanem baja az egész magyar zsidóságnak.

Maga nem is tudta, hogy Kolumbusz is majdnem zsidó volt?

Pedig igaz. Meg is olvashatja a dolgot az egyik felekezeti lapban. Csak hát nem sikerült egészen a dolog és a krónikák is úgy említik, hogy „Columbusz Kristóf sokak szerint maga is zsidó, vagy legalább is zsidó származású volt”. (Egy hang a mélységből: „Defrad...”)

De azért ez nem baj! Hát ő szegény nem lehetett zsidó! Ellenben: „az első európai, aki Cubából Amerika földjére lépett zsidó volt”. Ugy-e, ez már valami!

Hát igen, amikor ezt elolvastam, szörnyen elszégyeltem magam. Persze, mindegyik felekezeti lap tud valami hallatlanul nagy dolgot produkálni, csak éppen én nem! Az egyik fölrópít egy zsidót az óceán fölé, a másik pont ebben a pillanatban kapja rajta az első európai, aki Amerika földjére lépett, hogy titokban zsidónak tetszik lenni és így tovább... Hát mi lesz már? Mikor jövőnk már mi ki azza! a rejtegetett nagy slágerrel?!...

Pedig elárulhatom nekünk is van ám valaminek a tarselyunkban. Robbanó szenzáció lesz, ha kijövünk vele... Mi nemesak azt tudjuk valószínűsíteni, hogy Kolumbusz zsidó volt, hanem azt is, hogy rasekol volt... t. i. az ő szakmája is a tojás volt.

„Végrendelet”

A Kolumbuszról szóló nagy fölfedezés tőzsomszédságában egy poéma jelent meg „Végrendelet” címen. Ha a szerző nevét a Zsidó Lexikonban megkeressük, csillagot találunk mellette, ami tudvaleg az azt jelzi, hogy az illető volt, de már nem zsidó. A szerkesztő, úgy látszik, nem hiszi el neki, hogy volt. Ó bizonyára megesküszik rá, hogy ma is az. Bizonyíték? Ott van, ő maga mondja a versében, hogy „fejfa, virág, zene nem kell” neki. Már pedig, akinek a fejfa nem kell, — az csak zsidó lehet.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Öngyilkos lett egy orvos

Egy zsidó orvos. Még pedig azért, mert nem tudta a családját eltartani. Megmentették ugyan kollegái — a mérgehaláltól, de meg tudják-e menteni az éhenhalástól? Az apósa — testben — lélekben megtörve az esettől — elment a síp-utcai kancelláriára és ment föl... föl... egészen a harmadik emeletre. Ott bekopogtatott egy nagyúrhoz és elsírta a maga keserves tragédiáját:

— Kérem... a vöm... a lányom... az unokám... Azt mondják, hogy mostanában 36 állást fognak betölteni a zsidó kórházakban Az Istenért, egyet, csak egyet, vagy akár csak egy felet adjanak a halálból visszahozott vömnek...

Hogy mit kapott feleletül?

Azt, hogy lesznek állások, de csak novemberben és hogy egyébként az egész ügy a nagyurat — nem érdekli.

Egy főszolgabíró rágalmazási pere

A volt salgótarjáni főszolgabíró rágalmazási pert volt kénytelen indítani egy legszélsőbb jobboldali lap ellen. Az ügyész a pör lényegét a következőképpen foglalta össze:

— Igen szomorú dolog egy ilyen per a mai világban. Megáll az ember esze, hogy a XX. században ilyen felekezeti kérdéseket hoznak a bíróság elé. Ha leegyszerűsítjük a perkomplexumot, úgy végeredményben a vádlottak nem állítottak semmi mást a sértettől, mint azt, hogy nem volt jó hazafi, mert nem üldözte főszolgabíró működésében a zsidókat. Hogy ő zsidószármazású-e vagy

nem az végeredményben teljesen közömbös. Utóvégre nem lehet senkit sem bántani azért, mert ősei között voltak zsidók.

Nagyon érdekes dolgokat mondott az ügyész úr. Eszünkbe jut róla az egyszeri félénk zsidó sopánkodása:

— Jó, jó... de tudja-e azt a kutya?

A felekezeti adók

Pestmegye legutóbbi kisgyűlésén a törvényhatóság egyik tekintélyes tagja, Kégl János, erős szavakkal ostromozta a felekezetek adókövetését, amelyek kiméletlenül, ridegen és igen gyakran minden szociális érzés nélkül állapítatnak meg, — de majdnem mindig a vezetők kénvekedve szerint. Felekezetünk nevében e szigorú szavaktól mi is találva éreztük magunkat. A felszólaló talán a pesti zsidó hitközségi adózási viszonyokat is ismeri? — Kérdeztük magunkban. És talán ismeri a jövőre vonatkozó terveket, az új statutumoknak még a mai rendszerénél is lehetetlenebb intézkedéseit? Ha nem ismerte, kár volt a beszéddel sietni, mert dörgedelemre akkor lesz csak igazán ok, ha azokat megismeri. Ha meg ismerte, — akkor megállapíthatjuk, hogy Kégl János nagyon finom úriember, — igen finoman és választékos enyhességgel tudja magát kifejezni.

Nagy a baja — Bajának

Megvolt hát a nagy ítélkező közgyűlés és a bajai hitközség közgyűlésének többsége úgy határozott, hogy rabbiját állásától elmozdítja. Döntésre az ügyet a VI. községkerületi bíróság elé terjeszti. A kérdés körül vita kerekedett, mert egy kiváló jogásznak a világi bíróság elé szerette volna vinni az ügyet a felekezeti bíróság helyett. Mi is. De a kettőnk álláspontja között mégis lényeges különb-

Ki írja a „Spectator”-t?

Vitéz László a vurstliban szokott hős-ködni. Volt idő, amikor már-már úgy volt, hogy bedugják egy ecetgyárba, de aztán egyszerre kedvet kapott és fellépett vendégszereplésre a felekezeti sajtóban. Könnyű neki! Kidugják a függöny elé és onnan, a függöny mögött ráncigálják zsinóron. Még beszélnek is helyette. Külön e célra szerződtek valakit, aki a függöny mögött gondolkozék helyette.

Derék Vitéz László a „Zsidó Ujság”-ban is sokszor megnevettetett bennünket. Roppant kedveseket mondott. De komolyabban nem igen veltük, már csak azért sem, amit annak idején a „Szombat” állapított meg róla és amiért — mint a következmények mutatták — meg sem igen haragudott.

Inkább csak azért szemezzük ki ezeket a mai sorokat is a noteszünkökből, hogy kielégítsük a függöny mögötti sokoldalú férfiú kíváncsiságát. No nem arra az enniválóan bájos kérdésre gondolunk, hogy: ki írta a Sussmann-cikket? Azóta már bizonyára megtudta ő is, hogy azt a cikket a rabbi úr személyesen diktálta tollba és küldötte el unokaöccsével a „Zsidó Élet” c. „nem orth. lap”-nak. Nem, oh dehogya... Nem erre a magas elikára valló „böcher-slikli”-re célozunk, hanem arra a másikra, amikor a függöny mögötti férfiú „Spectator” személye iránt érdeklődött. „Ki ő és merre van hazája?” — kérdezte és nyomban hozzátette, hogy hiába titkoljuk: „mindenki tudja.” Nos hát, hogy ne csak „mindenki”, hanem más is tudja, ezennel felvilágosítjuk, hogy — egészen rosszul tudja. A „Spectator” nálunk rovatot jelent és a rovatot — a kapcsolót „notesz”-részekkel együtt, — felváltva kelten írják: a szerkesztő és egyik munkatársa. Ha éppen tudni óhajlja, hogy ki írta azokat a bizonyos legnagyobb bajokat okozott bajai noteszeket, hát megmondjuk, nem keil nagyon törnie a fejét: az írta, akinek a neve lapunk élén is olvasható. Hogy ezt megtudhassa, ugyan kár volt családi jellegű vonatkozások zavarosában — halászni...

Egy függöny mögötti jelenet már ismerünk — a Hamletből. A szerencsétlen dán királyfinak anyjával való nagy jelenetében ott rejtőzik a függöny mögött a jó öreg, hegyes Mefisztó-szakállas Pofonius. Valahogyan akaratlanul elárulja magát. „Hahó! patkány!” — kiáltja rá Hamlet. Gyors mozdulattal kardot ránt és a függöny mögé dőf. Talál. Egy zuhanás, a függöny félrecsúszik és láthatóvá lesz a — hegyes szakáll...
Osz-posz...

HIREK

ONAPTÁRO

Szept. 5, szombat — Elul 18 (hetiszakasz: Ki szóvo, haftóra: Kumi ajri, Ezs. 60 f. 1—22 v., 3—4 Perek, szombat kimen: 7.05), — szept. 6, vasárnap — Elul 19, — szept. 7, hétfő — Elul 20, — szept. 8, kedd — Elul 21, — szept. 9, szerda — Elul 22, — szept. 10, csütörtök — Elul 23, — szept. 11, péntek — Elul 24 (szombat bejöv: 6.06), szept. 12, szombat — Elul 25 (Hetiszakasz: Nicovim — Vajelech, haftora: Szajsz ószisz, Jezs. 61 f. 10—63 f. 9. v., 5—6 Perek, szombat kimen: 6.51), — szept. 13, vasárnap — Elul 26 (Szölichosz 1 n.), — szept. 14, hétfő — Elul 27 (Szölichosz 2. n.), — szept. 15, kedd — Elul 28 (Szölichosz 3. n.), — szept. 16, szerda — Elul 29 (Zöchor börisz, eruv távsiin).

— **Budavár visszavétele.** Budavár visszavételének, a török rabigába görnyedt Magyarország felszabadulásának 250 éves fordulóján az összes felekezetek templomaiban hálaadó istentiszteleteken emlékeztek a nagy magyar dátmuról. Természetesen a magyar zsidók is — az esemény jelentőségéhez méltóan — kivették részüket az ünneplésből. Szept. 2-án a pesti hitközség Hősök Templomában dr. Groszmann Zsigmond rabbi, a budai hitközség Öntőház utcai főtemplomában dr. Kiss Arnold vezető-főrabbi, a budapesti orthodox hitközség Kazinczy utcai templomában Steifi Jonathán rabbi idézték fel az ünneplő közönség előtt a nagy idők emlékét. A Hősök Templomában Ábrahámsohn Manó az Öntőház utcai templomban Sirota Sándor, a Kazinczy utcai főtemplomban Princz főkántorok hálaadó zsolozsmákat adtak elő. Az ünnepi istentiszteleteken a kormányhatóságok is képviselték magukat.

— **Esküvő.** Dr. Binéter Béla ügyvéd aug. 16-án vezette oltárhoz a budai izr. hitközség Öntőház utcai főtemplomában Diósi Jenő hitk. főtitkár és neje Aranka leányát. A népszerű főtitkár családi öröme alkalmából színelőre megtöltötték a hívek a templomot. Sirota Sándor főkántor művészi éneke után az új párt dr. Kiss Arnold vezető-főrabbi áldotta meg, akinek dr. Benoschofszky Imre főrabbi és dr. Vidor Pál rabbi segítettek az esketési funkciók végzésében.

Az esküvő után gratuláció volt a Budai Vigadóban, ahol a főváros zsidó társadalmi életének színe-java fejezte ki jókívánságait a közszeretet övezte örömapának. A budai hitközség és a zsidó intézmények vezetői testületileg jelentek meg, élükön dr. Krisztháber Adolf hitk. elnökkel és Bíró Géza min. tan., chevra-elnökkel és megkapó tanúságát szolgáltatották Diósi Jenővel való meleg együttérzésüknek.

— **Az újpesti zsinagóga felszázados jubileuma.** Az újpesti hitközség szept. 6-án, vasárnap délután 5 órakor ünnepélyes istentisztelet keretében üli meg zsinagógája felépülésének 50-ik évfordulóját. Uj Tórárt is avatnak a jubileum emlékére, a hitközség vezetői reggel felkeresik a templomalapítóknak sírjait az újpesti temetőben és délután 3 órakor a templomudvarban megvendégelik a hittestvéreket.

— **A lágmányosi új templom felavatása.** A budai izr. hitközségnek a Lenke-út és Zsombolya-út sarkán felépített díszes új templomának felavatása szeptember hó 13-án, vasárnap délelőtt 11 órakor fog megtörténni, ünnepélyes külsőségek között. Az avató ünnepre a hitközség és a lágmányosi körzet vezetősége ezúton is szeretettel hívja meg az érdeklődő hittestvéreket.

— **A „Mikéfé” új temploma.** A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület XIV. Hermina út 35d. sz. a. új otthonával kapcsolatos templomban a templomülések bérlése megkezdődött. — Tekintettel a templom nagyszerű elhelyezésére és az ülések árának méltányos megállapítására, általános érdeklődés mutatkozik az új imaház iránt.

— **A körmendi izr. templom aug. 14-én, a péntek esti istentisztelet alkalmával Weiczen Jenő, a budapesti Rabbiszeminárium III. éves növendéke tartott hitazonklatot. A „Reé” hetizakaszából kiindulva szárnyaló beszédével a csaknem szünlített megtelt templom közönségét magával ragadta. A kitérésokről szólva kifejtette, hogy miként kell és lehetséges a kitérés ellen védekezni. Az istentisztelet befejezése után a hitszónak jelentővő szüleit meleg ünneplésben részesítették.**

— **Házasság.** Dr. Gáspár Ervin aug. 30-án délben vezette oltárhoz a Hősök Templomában Bleier Ármán, a fővárosi zsidó felekezeti élet régi érdemes tagja és neje Annie leányát.

NEUWIRTH TESTVÉREK

Órás és ékszerészek

Budapest, VI., Király-u 28. Tel.: 201-46.

Briliáns, arany és ezüst beváltás.

Saját műhely. Szombat és ünnepnap zárva.

Briliáns ékszerek,
ezüst dísz tárgyak,
gyertyatartók, men-
orák és tórafelsze-
relések nagy választé-
kban

— **Barmicva.** A budai hitk. Zsigmond utcai templomában aug. 15-én tartott szombati muszaf-istentisztelet keretében a templomot zsúfolásig megtöltött hívek jelenlétében avatta fel a zsidó élet közösségébe dr. Vidor Pál rabbi dr. Csobádi Samunak, a budai hitközség köztisztelt alelnökének 13 éves Péter fiát, aki a gyászhetekben hagyományos dallammal recitálta a haifórát. Dr. Csobádi Samut családi öröme alkalmából a templomban jelölték. élükön dr. Krisztháber Adolf hitk. elnökkel és Biró Géza chevra-elnökkel szeretettel üdvözölték és a barmicva ifjút a rokonok ismerősök s az érdemes apa tisztelői valóságos elhallgatás ajándékaikkal.

— **Hymen.** Mandel Sámuel pesti körzeti rabbi és neje szeretettel hívják meg hittestvéreiket Erzsébet leányuknak dr. Spitzer Sándor orvossal szept. 6-án délután 3 órakor az Aréna út 55. sz. a. körzeti templomban tartandó esküvőjére. (Gratuláció: Bpest, V., Cséky utca 14. I. 2.)

— **Ezüstlakodalm.** Fränkl József és neje, szül. Bermann Aranka szeptember hó 10-én ünneplik házasságuk 25. évfordulóját. Fränkl József hosszú éveken át a Pesti Izr. hitközség férfisabó adókövető bizottságának alelnöke volt és a zsidó élet minden megnyilvánulásában kivette részét.

— **A közeledő főünnep alkalmából** a „Zsidó Élet” olvasóit tisztelettel kérjük: méltassák figyelmükre a Budai Menházegyesületnek lapunk mai számában közzétett figyelmeztetését. Ehhez hozzáfűzhetjük, hogy a Menházban van még 2—3 üres hely és havi 100 pengő fizetése ellenében oly öreg urak is elhelyezhetők, akik az alapszabályok szerint ingyenes befogadásra nem számíthatnak.

— **Uj intézmény szolgálja szeptembertől a zsidó leánynevelést.** Minél súlyosabb válságokon megy keresztül a világ zsidósága, annál inkább előtérbe kerül a kérdés, hogyan acélozhatnánk meg ifjúságunk lelkét, hogy Teremtőjébe vetett rendületlen bizalommal, a zsidó mult értékeinek ismeretéből és szeretetéből származó öntudattal álljon szembe a válságos idők küzdelmeivel és milyen praktikus ismereteket nyújtunk, hogy ifjúságunk e változó körülmények között is megélhetésre tehessen szert. E kérdéseket tartja szem előtt és szolgálja egész délelőtti foglalkoztatással az a Továbbképző Tanfolyam, amely a Budapesti Orth. Izr. Hitközség támogatásával nyílik meg szeptemberben, négy középszintű vezetett leányok számára, a következő tantárgyakkal: vallás, zsidó irodalom és történet, idegen nyelvek, kereskedelmi ismeretek,

retetek, gyorsírás, iparművészet (művirág-, keztyűkészítés, lakásdíszítés), mely tárgyakhoz a második évben idegen nyelvű kereskedelmi levelezés, könyvvitel, fehernemű varrás stb. járul. Tekintettel van a tanfolyam vezetősége a jó anya nevelésének és az általános művelődésnek szempontjaira is, ami a magyar- és világirodalom, művelődés- és művészettörténet, neveléstan tanításában nyilvánul. Beiratkozások az orthodox iskolában eszközölhetők a tanév elején.

— **Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület** az idei gyermeknyaralattási akciója augusztus 26-ával véget ért. Ekkor jöttek haza az utolsó gyermekesportok Balatonboglárról és Diósjenőről, összesen 300 gyermek. Az egyesület a nyár folyamán közel 600 gyermeket részesített 4—4 héten át üdülésben. Az orvosi bizottság megállapítása szerint rendkívül jó hatást gyakorolt az üdülés a gyermekekre, aminek legbiztosabb kifejezője a súlygyarapodás volt. A nyaralattatás igen nagy anyagi áldozattal járt és dacára a nemesszívű pártfogóknak és támogatóknak, az egyesület az ehhez szükséges összeget kellő időben nem tudta előteremteni, miért is kénytelen volt hitelt igénybe venni. Ezután is kérjük a nemesszívű pártfogókat, hogy adományaikat az egyesülethez juttatni szíveskedjenek. Adományok küldhetők az Angol Magyar Bank-

hoz, a Magyar Általános Hitelbankhoz, vagy e lap kiadóhivatalához.

— **Óvás.** Utóbbi időben egyesek hamis bélyegzővel ellátott gyűjtőkönyvvel, illetve nyugtákkal gyűjtenek országszerte, állítólag jesiva részére. (Beled, Cigánd, Debrecen, Derecske, Gyömöre, Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Hodász, Mád, Makó, Mezöcsát, Mezökovács-láza, Nagyhálsz, Nagyálló, Nyírmada, Ópályi, Pápa, Sajószentpéter, Sátoraljaújhely orth. és sezf., Sopron, Szerencs, Tab, Vác, stb. főrabbiái közlik, hogy senkit sem bíztak meg jesivájuk részére való gyűjtéssel. Ha valaki jesivájuk részére kér, annak iratai hamisak.

— **Juliette Adam halála.** Juliette Adam, a neves francia írónő, akinek irodalmi szalonjában e század elején a világ legnagyobb szellemi adtak találkoztak, 99 éves korában elhunyt Párisban. Október 4-én ünnepelte volna 100-ik születésnapját.

— **Rabbi Margolies meghalt.** New-Yorkból jelentik, hogy a New Jersey államban levő Belmarban 85 éves korában elhunyt Morris S. Margolies, a legöregebb amerikai rabbik egyike, az amerikai és kanadai orthodox rabbik szövetségének egyik alapítója. Mint lengyelországi-szlovákiai-rabbi kezdte pályáját, majd a bostoni orthodox hitközség választotta főrabbiává és 30 év óta a new-yorki „Kehillat Jesurun” zsinagóga rabbijaként működött.

Nincsenek már próféták

Irtá: LAKOS ANDRÁS

*Nincsenek már próféták Izraelben,
csak néhány kő- és fémszobor
nyújtózik a pusztaságban szertelen
és suhogva szállnak nesztelen
rengetegében az üres homálynak
éjbe, titokba temetkezni az árnyak.*

*A Pusztaság a lelkek mélyén forr:
újult hullabűzt szimatol az orr
s éjén a lappangó gyilkos magánynak
halálmadarak, huhogva szállnak,
dögkeshelyük, mint egykor a légiók előtt
vijjogva falni vért ért és velőt.*

*Fellegúton így vonulnak és lebegnek,
visszahullnak kormos éjbe, fellegeknek
bús nyomában s éjszakázva dült berekben.
Virradatban, alkonyatban, rengetegben,
pusztasíkon, zeng fölöttük fellegeknek
s mélyén a pusztai éjnek, ősi éjnek: szemek égnek!*

*Jaj, magányos, kősa fajta, árva fajta
az én népem s árvaságnak átka rajta...
Fellegvárban, pusztaságban, árvaságban jár: magányban,
Észak-újtján, tél-szakában így vész el az éjszakában.
Fellegúton elvonulva, pusztasírba belehullva,
népek közt megnyomorodva, önvérébe belefúlva.*

*Nincsenek már próféták Izraelben:
elnémultak, mint a Puszták sakáljai...
Romokrahulló permetegből,
villámfeszítő fergetegből
felénk ezer korbács-csapás üvölt
s körül hulláinktól népesül a föld.*

A szidra margójára

Ki szóvó

Irta: **Dr. Rubinstein Mátýás**
szekszárdi főrabbi

„Esz hásem heemártó hájom
lihjosz löchó lélókim... váhásem
heemirchó hájom lihjosz ló löám
szögulloh... ulószitchó eljon al kol
hagojim... vólihoszchó ám kódos lá-
hásem előkechó kaäser dibber
— Azt kívántad ma kimondatni az
Örökkévalóval, hogy Isteneddé lesz ne-
ked... Az Örökkévaló pedig azt ki-
vánta ma kimondatni veled, hogy az Ó
tulajdon népévé leszel... Hogy fel-
jebbvalóvá tegyen téged minden nem-
zetnél... S hogy szent népévé lehess
az Örökkévalónak, a te Istenednek,
amint megmondta vala.”

Izrael vallásának legjellemzőbb vo-
nása a szövetséges jelleg, a „börisz”,
az Isten s népe között való szövetséges
viszony. Sehoh más vallásban evvel a
viszonylattal nem találkozunk. A vallá-
sokban rendszerint a Imádandóval szem-
ben állanak az imádók — s nem a szövetséges fél.

Ez a szövetséges viszony még ben-
sőségesebb kapcsolat, mint az Atya s
fiú közötti viszony, amellyel ismételt
találkozunk a Szentírásban. Ez a szövetséges viszony emlékeztet a jegyesek szívfrigyére, ahol mindenik félnek van mondanivalója, ahol a felek vallomást tesznek egymásnak, az egyik hangosan: „Háré át mökudesesz li”, a másik hallgatagon, beleegyezőleg. Azért alkal-
mazza a próféta a eljegyzés kifejezését Istennek a népével való szövetségére vonatkozólag: „Vóerasztich li löóloom — Eljegyezlek magamnak örökre.”

Szívbeli viszony van mintegy Isten s Izrael között. Kölesönösen hasonlít-
hatatlan drágaságot látnak egymásban. Mint a Talmud megvilágítja igénket: „Atem ásziszuni chativoh áchász bo-
óloom... Ti egyetlen drágasággá tette-
tek engem a világon”, — én is egyetlen drágasággá teszek titeket a világon.

Az Isten Izrael számára Egyetlen, egyetlen drágaság s Izrael is az Isten számára egyetlen drágaság, tulajdon népe („ám szögulloh”). Pédátlan ben-
sőség Isten s hívó között! (Elesik te-
hát az az állítás, miszerint Izrael val-
lásában kevésbé szoros a kapocs Isten s hívó között.) És ennek a szövetség-

nek kaposa, „jeggyűrűje”: a Tóra. A Tóra köti egymáshoz Istent s Izraelt. Ezért ennek a szövetségnek folyomá-
nya: „vólihoszchó ám kódos”, hogy Izrael szent nép legyen. Az is folyománya ennek a szövetségnek igénk sze-
rint, hogy Izrael „feljebbvaló” legyen minden nemzetnél.

Téves volna ezt társadalmi értele-
ben venni, erre az ige az összefüggés szerint nem gondolt. Ez a kitétel szel-
lemi értelemben veendő. Izrael a szövetség külső jelénél, a Tóránál fogva az élén áll valamennyi népnek, — mert hiszen ők mindannyian ebből a tanból merítettek.

Befejezés előtt

a „Magyar Zsidó Oklevéltár”

A magyar zsidóság története Szent Istvántól napjainkig — Wertheimer Adolf, az IMIT elnöke nyilatkozik a magyar zsidó irodalom nagy eseményeiről

Még ennek az évnak a végén, de leg-
később a jövő év elején hatalmas, korszak-
alkotó jelentőségű művel gazdagodik a magyar-zsidó irodalom: megjelennek a „Magyar Zsidó Oklevéltár” befejező kötetei. Az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság és annak kiváló elnöke, Wertheimer Adolf felbecsilhetetlen szolgál-
latot tett a magyar zsidóságnak, de az egész magyar történelmekutatásnak is, amikor ennek a hézagpótló munkának megjelenését lehetővé tették, mert ez a mű sok tisztázatlan kérdésnek mélyére fog vilá-
gítani és eklatáns bizonyítéka lesz a magyar zsidóság történelmi jelentőségű szerepének az ország fejlődésében.

A megjelenés előzményeiről Wertheimer Adolf elnök következőket mondotta munkatársunknak:

— 1903-ban jelent meg a „Magyar Zsidó Oklevéltár” I. kötete 550 oldal terjedelemben. Az volt az elgondolás, hogy a többi kötetek majd folytatólag jelennek meg, miután az I. kötet csak Szent Istvántól a mohácsi vészig terjedő idő anyagát foglalta magában. Természetes lett volna, hogy az I. kötet megjelenése után minél előbb folytatódjék a későbbi időkre vonatkozó oklevelek publikálása. Ez azonban — sajnos — nem történt meg dacára annak, hogy azokban az időkben a magyar zsidóság anyagi fel-
lendülésben volt és könnyűszerrel megszerezhetők lettek volna a többi kötetek kiadását elősegítő anyagi eszközök.

— Tíz évvel később, amikor IMIT elnöki székében boldog-
emlékű Hatvány József báró halála után Vadász Lipót államtitkár lett az utóda, első elnöki megnyitó beszédében leszögezte, hogy az Oklevéltár további anyagának kiadását úgy tekintí, mint a Társulatnak a nemzettel és a magyar zsidósággal szemben teljesítendő szent kötelességét. Am akár azért, mert a kö-
vetkező évben kitört a világháború, akár mert a háború utáni mostoha időkben nem volt lehetséges, Vadász Lipótnak 1924-ben történt elhunytáig a további kötetek nem jelentek meg.

— Amikor később Vészi József viz-
szavonulása után én lettem az IMIT el-
nöke, én is úgy éreztem, hogy Vadász Lipót kijelentése az IMIT ezen kötele-
sége tekintetében teljesen helytálló és a magam részéről is minden alkalom-
mal hirdetem, hogy az Oklevéltár to-
vábbi kötetekének megjelenését úgy szel-
lemi, mint anyagi munkával feltétlenül meg kell valószínűsíteni. Mandl Bernát, ki ma — ha jól tudom — 85 éves, buzgó, korát megtagadó nagy munkával és mindenre kiterjedő nagy figyelemmel elsősorban az Országos Magyar Levél-
tárban folytatott kutatásaival az anyagot össze is hozta, másrészt én elnöki mi-
nőségemben összegyűjtöttem a szükséges anyagi eszközöket, úgy, hogy a munka előreláthatólag még ennek az évnak végén, de legkésőbb a jövő év elején meg fog jelenhetni és nem is egy, hanem minden valószínűség szerint, legalább két, de lehet, hogy három vaskos kötetben. A munka az IMIT vagyonkájának legnagyobb részét fogja igénybe venni, minek megokolásaként hangsúlyozom, hogy ezen vagyonygyűjtés éppen az Oklevéltár megjelentetése céljából történt.

— Jellemző a munka fontosságára az a körülmény, hogy számítat úgy a n. kir. vallás- és közoktatásügyi kormány, mint a Magyar Tudományos Akadémia legalább is erkölcsi támogatására, ami kétségkívül emelni fogja a Magyar Zsidó Oklevéltár presztizsét. Tulajdonképpen a munkának, mely dr. Marczali Henrik egyetemi tanár magasabb irányít-
tása mellett létesült, már most kellene a nagyközönség kezébe kerülni, de a munkálatok legutolsó fázisában dr. Kovács Ferenc ny. r. egyetemi tanár úrnak

**Templomi aranyhímzések
frigszekrény-függöny**

tóráköppeny

művészies kivitelben készülnek.

Steiner Árminné

Budapest, Király-utca 8.

Kívánatra anyagminták és árajánlatok díjtalanul.

Síremlékek

a legolcsóbb árban

Lőwy-nél Budán

II. Fő-u. 79. Tel.: 1-515-81.

Fióközlet és telep III. Bécsi-út.

A trolleybusz indulási állomá-
sától 2 percnnyire.

a Magyar Tudományos Akadémia tagjának birtokában levő, nagyon értékes oklevélanyagra bukkantunk, amely a munka teljességét, amennyiben hasonló munkák teljességéről egyáltalán szó lehet, nagymértékben fokozta.

— Ezen kötetek természetszerűleg aránylagosan is nagyobb történelmi anyagot nyújtanak, mint az I. kötet, mert minél inkább közel fekszik egy időszak napjainkhoz, annál nagyobb mértékben maradt meg már az ország kormányzati ténykedéseinek, törvényhozásában, rendeletekben, de főleg a közgazdasági intézkedésekben írásban való foglalása és okiratszerű megrögzítése.

— Az IMIT meg van róla győződve, hogy a Magyar Zsidó Oklevéltár újabb kötetének kiadása által úgy a nemzet, mint a zsidó felekezet körül komoly érdemeket szerez.

Szölichoth

Tekintve, hogy az idén Ros-hassónó első napja csütörtökre esik, a hét vasárnapján: szeptember 6-án kora hajnalban templomba megyünk szölichoth-hoz (bűnbocsánatot kéri imák), miként Mózes tanítónk is roschódes kora hajnalban szállott fel Szináj hegyére, hogy átvegye a második kőtáblákat és Izráel súlyos bűnének megbocsátásáért könyörgjön. Isten meghallgatta imáját, kihirdette előtte tizenhárom tulajdonságát (Sólós eszré midóth) és megbocsátást ígért, mondván: (szóláchi kidvorecho). „megbocsátok szavad szerint”. Ezért recitáljuk oly gyakori ismétléssel szölichoth imáink során az Isten tizenhárom tulajdonságát tartalmazó bibliai verseket. Azért kell legalább négy szölichoth napnak megelőznie Ros-hassónót, mivel a tíz bűnbánó napon (aszerehth jomé tösuvó) sokan bűjtölni szoktak, de mert Ros-hassónó két napján, a közbeeső szombatban és erev-jóm-hákkipurim-kor nem szabad bűjtölni, ezért ezeket a négy szölichoth nappal pótoljuk. De azért, ha nincs négy nap vasárnapról Ros-hassónóig, nemcsak a szükséges négy nappal kezdjük előbb a szölichoth-ot, hanem a szölichoth-mondás kezdő idejének állandósítása végett a megelőző hétnék a vasárnapján.

A szölichoth bevezető imája: ásré, az ünnepi dallamon elénekelt félkaddis és a „Jócho Adonáj háccódok” kezdetű ima. Az előimádkozó kölcsönként talliszt ölt magára, mert a decizorok között vitás a kérdés, vajjon ha valaki felölti éjjel a saját táliht-át, kell-e mondaní börocho-t vagy sem, ezért kölcsönkér egyet amelyre névze egybehangzóan megegyeznek, hogy nem kell börocho-t mondani. A szölichoth-ot arca borulva táchanun-bal és egész kaddis-mondással fejezzük be. Ha nincs rajtunk töfillin, a balkézre hajtjuk fejünket, de a következő vers alapján: „és arcaroburt az Örökkévaló frigyszek-rénye előtt” (Jóhásua 7, 6) csak olyan helyen, ahol Tórapáldány van. Erev Ros-hassónó-kor szintén kora hajnalban megyünk szölichoth-hoz, melynek külön neve van: zöchor böriht („emlékezéssel meg az Ábrahámmal kötött szövetségről”), mert e szavakkal kezdődő fontos ima-

részit mondunk ekkor nyitott frigyszek-rény előtt, amelyben Ábrahám és Iszák érdemeire hivatkozva könyörgünk Istenhez. Ha még a hajnalszillag feljövetele előtt fejezzük be a szölichoth-ot, akkor arca borulva mondunk táchanun-t, különben — mint minden más erev-jóm-tov kor — egyáltalán nem mondunk táchanun-t. A zöchor böriht olyan fontos, hogy még a gyászoló (ovél)-nak is meg van engedve, hogy ekkor templomba menjen. A szölichoth-napokon böjtölni szoktunk különösen erev Ros-hassónókor, de még ha az egész község böjtöl, akkor sem mond az előimádkozó anenu-t, sem vájchál-t, nem olvassuk fel a Tórából, amit más, rendes böjtnapokon meg szoktunk tenni, mert ezek nem általánosan kötelező böjtök, nem tániht-cibbur-ok.

Mivel vallásunk szerint minden adott szavunknak vagy kijelentésünknek szentnek és kötelező erejűnek kell lenni előttünk (M. IV. 30. 42.), már pedig egész éven előfordulhatott, hogy valamilyen fogadalmiszerű kijelentést tettünk, de megfelelkezve róla, esetleg nem teljesítettük, ezért régi szokás, hogy erev Ros-hassónókor három vallásos egyén által felolvasjuk magunkat az olyan fogadalmak alól lehet, amelyek egyéni természetűek és nem érintik másnak az érdekét. A feloldási formulának szövege megtalálható az egyes imakönyvekben. A szöveg elmondása közben a feloldást kérő áll, a feloldók pedig ülnek.

Erev Ros-hassónó délutánján van nyiratkozás, fürdés és más előkészületek, hogy testileg is tisztán és ünnepélyesen fogadjuk a nagy és szent napot.

Iskolai értesítők

Kilenc értesítő van előttünk, tizennégy zsidó iskola beszámolója az elmúlt 1935/6. tanévről. Nagyon érdekes ennek a tizennégy iskolának a megoszlása. Geográfiailag három város között oszlik meg: Budapest, Miskolc és Debrecen között. Budapestre esik ebből 9 iskola, Miskolcra 4, Debrecenre 1. — Iskola-fajok szerint van közöttük 1 rabbiszeminárium, 2 tanító-, illetve tanítónőképző, 3 gimnázium, 4 polgári és 4 elemi iskola (kettő ezek közül képezdei gyakorló iskola). Érdekes az is, hogy a 14 iskola közül 7-nek, tehát a felének orthodox hitközség a fenntartója.

A rabbiszeminárium mult tanévi beszámolója mindenekelőtt négy halottat búcsuztat el: Székely Ferencet, Blau Lajost, Kecskeméti Lipótot és Adler Gyulát. Azután közli az intézetre vonatkozó adatokat, amelyekből megállapítható, hogy az intézet munkája zavar-talanul folyt a régi keretek között. Tavaly 10 végzett hallgatót avattak rabbivá. Az egyetlen jelentősebb változás az in-

tézet életében, hogy Heller professor már nem szerepelt az intézet aktív tanárai között. — Mintaszerű az Orsz. Izs. Tanítóképzőintézet értesítője, anyagának arányos, kitünően hangsúlyozó eloszlásával és feldolgozásával. A növendékek létszáma a régi nivón maradt, 18 növendék tett az elmúlt évben kiegészítőt. Az értesítőnek különösen az intézet működéséről, tanításáról és a gyakorlati kiképzésről szóló tanulságos szakaszai azt mutatják, hogy itt egy egészen magas nivón vezetett, kiváló intézettel állunk szemben, melynek nagyszerű igazgatója és kitünő tanári testülete mindenben hivatásza magaslatán áll. Ugyanily örömmel számolhatunk be a miskolci tanítónőképző intézet értesítőjéről is. A fiatal intézetben eleven, modern szellemű munka folyik. Sajnos, a tanuló létszáma a tavalyi 113-ról az idén 84-re csökkent, ami a fenntartó hitközség nagyobb anyagi áldozatát vonja maga után. Oklevelet az elmúlt évben 19-en kaptak. Külön kiemeljük azt az intenzív munkát, melyet az intézet a héber nyelvben való jártasság megszerzésére fordít. A tanári testület és az igazgató a legkitünőbb munkát végezték az elmúlt tanévben is.

A három középiskola: a pesti és debreceni zsidó reálgimnázium, valamint a pesti zsidó leánygimnázium értesítője külön kiemelni valót nem tartalmaz. A tanuló létszáma a tavalyihoz képest egyekben sem mutat jelentősebb változást. A tanári testületek kitartó és minden dicséretet megérdemlő becsületes munkája a régi lendülettel folyt. A tanulmányi eredmény mindenütt kitünő.

Ugyanilyen elismeréssel kell szólnunk a négy polgári iskoláról is. A miskolci leány- és fiúpolgári iskolákban a létszám a tavalyihoz képest igen csekély csökkenést mutat, a budapesti fiú- és leánypolgáriiban pedig valamelyes emelkedést. A tantestületek munkája mindnégy iskolában rendkívüli odaadással és alapos felkészültséggel folyt az elmúlt tanévben is és egyszerű eredményt produkált. Külön ki kell emelnünk a vallástani és héber nyelvi oktatás gazdagságát és magas nivóját. Igazgatók és tanárok büszkéek lehetnek munkájukra. A budapesti orthodox elemi iskolák, valamint a két képezdei gyakorló elemi iskola működéséről is csak a legteljesebb elismerés hangján szölkhatunk. †

Csak sajnálni tudjuk, hogy nincs módunk az összes zsidó iskolákról beszámolni és a magyar zsidó iskolaiugy jelenlegi állásáról egyrészes képet rajzolni, de nem minden iskola ad ki évi jelentést. Kívánatos volna, hogy egyszer már teljes kép alakulhasson ki az egész ország zsidó iskoláiról. —s. —s.

**Nyugdíjasnak
nyugdíja fejében gondtalan életet biztosít,
teljes ellátást ad**

E. M. Budapest,
VII., Szövetség-u. 11. II. 43.

Mi történt az óbudai zsidó népkonyhán?

Sikkasztott-e az alelnök? — A menza tréfli zsirja — Ki kezdte?

Óbuda zsidóságának nyugalomát hónapok óta testvérharc dúlja fel, mely gyűlések, nyilatkozatok, rágalmozási perek és főleg suttogások és pletykák formájában nyilvánul meg. Hullámai néhány nap óta kicsaptak a hitközség falain túl a nyilvánosság vizeire. Egy bírósági tárgyalásról szóló tudósításban az egyik délelőtti bulvárlap és a sipuceai sajtó egyik orgánuma is foglalkozott ezzel az ügygel s ezzel kapcsolatban olyan súlyos vádakát ismertettelt a hitközség jelenlegi vezetősége, illetőleg annak azóta lemondott alelnöke ellen, melyek köteleltségünkké tették, hogy a magunk részéről is utána járjunk annak: mi igaz a vádakból, pletykákból és suttogásokból, melyek, ha igaznak mutatkoznak, valóban alkalmasak volnának arra, hogy a legsúlyosabb konzenkvenciánkkal járjanak az inkriminált cselekedetek elkövetőire. Arról szólnak ugyanis a vádak hogy az óbudai hitközség volt alelnöke Huszár Jenő sikkasztást követett volna el, a hitközség népkonyháján tréfli zsirt használnak és a volt alelnököt egy hitközségi munkával kapcsolatban megvesztegették.

Bejártuk a Mókus-uccát, Lajos-uccát, Kiskorona-uccát, melynek apró házai a múlt század levegőjét lehelik magukból, üzleteket látogattunk meg, lakásokba kopogtattunk be, a hitközségi tagok egész sorával beszélgettünk, odaállunk ebédkiosztásra várakozók sorába a népkonyha elé, melynek éterem — falán tábla hirdeti, hogy a zsidóságnak ezt az áldásos intézményét is Kemény Lajos, az óbudai zsidóság melegsivü jötevője alapította és ezekből a beszélgetésekből alkottuk meg az események képét, melyet nem engedünk megzavarni sem az egyik, sem a másik harcban álló oldalról kapott hozzászólással.

Az óbudai hitközségben tisztújítás volt, mely fontos személyi változásokat eredményezett a hitközség vezetőségében. Kimaradt a vezetőségből Herskovits Mihály alelnök, Braun Jenő, Tehel Lajos, Fenyő József és Vörösváry Miklós dr. előjárósági tagok és még többen. Helyettük Huszár Jenő postafőfelügyelő, a koronás érdemkereszt tulajdonosa, mint alelnök, Rác Jenő gimnáziumi h. igazgató, dr. Kovács Artúr orvos, Fischer Mór és Stein Elemér kereskedők, dr. Mérey Ernő mérnök, Róna Sándor, a Goldberger-gyár gondnoka mint előjárók kaptak helyet a hitközség vezetőségében. A kisebbségben maradt előjárósági tagok éles harcot indítottak a jelenlegi vezetőség ellen, ellenzéket szer-

veztek, melynek egyik gyűlését követő társasvacsorán súlyos mulasztásokkal vádolták meg a jelenlegi vezetőséget. Erről a vacsoráról az egyik sip-uccai lap április végén megjelent és azt követő számában tudósítást közölt. Így kerültek a vádak először nyilvánosságra.

A súlyosan érintett alelnök, Huszár Jenő erre rágalmozás címén pert indított Tehel Lajos, az ellenzék egyik vezetője ellen. Erről a perről közölt tudósítást a fentebb említett két újság, így jutott az ügy újabb, széleskörű nyilvánosságához. Itt csak azt jegyezzük meg, hogy a felekezeti lap törvényszéki tudósítása végén szemrehányást tesz a per szereplőinek; miért kellett ezt az ügyet a nyilvánosság elé vinni, közben azonban — tipikus sip-uccai objektivitással — megelégedezik arról, hogy a társasvacsoráról közölt tudósításban ő adott első ízben nyilvánosságot az ominózus perpatvarnak.

Az első rágalmozási pont arra vonatkozott, hogy Huszár Jenő alelnököt megvesztegette 100 pengővel Herskovits Jenő építési vállalkozó, hogy hozzájusson egy hitközségi építkezéshez. Ez a Herskovits Jenő véletlenül fia Herskovits Mihály volt alelnöknek. Mi szükség lehetett arra, kérdezte ezzel kapcsolatban az óbudai közvélemény, hogy az alelnök fia megvesztegetse az egyik előjárót, hogy egy munkát megkapjon. A tárgyaláson azután Tehel tagadta is, hogy ő megvesztegetéssel vádolta volna Huszárt, ő csak azt mondta el, hogy Huszár postásszerepet vállalt akkor, amikor átadott vejének olyan 100 pengőt, mely neki az építkezéshez szállított ablakokért járt. Ezzel nyilván azt akarta jelezni, hogy nem rágalmozott ugyan, de annyit megállapít, hogy az előjáró veje szállított a hitközségnek. Hogy az alelnök fia épített az más. Tagadása folytán fel is mentették.

A másik a sikkasztási vád volt. Huszár a vacsorán elhangzott kijelentés szerint állítólag elsikkasztotta azt a pénzt, melyet a főváros a hitközség menzájának juttatott. A tényállás itt az, hogy a hitközség zsirt és húst kap a fővárostól támogatásképpen. Tréfli zsirt és húst. Az utalványt a hitközség átadja a saját mészárosának, aki a főváros élelmezési üzemében nem az utalványokat váltja be, hanem pénzt kap helyettük, amelyért kóser húst és zsirt szállít a hitközségnek. A kapott pénzt — a vádaskodás szerint — Huszár elsikkasztotta, mert míg az az összeg, melyet a mészáros a szállított húsert kapott, sze-

repe a hitközség könyveiben, a neki a mészáros által átadott, a fővárostól kapott összegnek sehol — semmi nyoma. Nem is lehet, mert a mészárosnak csak a fővárostól kapott hus és zsir és az általa szállított árú ára közötti differenciát fizették ki, a többire vonatkozólag csak a főváros által kiadott utalványt csatolták mint „belég“-et a kifizetési nyugtához. A tárgyaláson a vádlottak azzal védekeztek, hogy nem sikkasztással, csak szabálytalan pénzkezeléssel vádolták a volt alelnököt.

A harmadik vád, mely nem képezhet rágalmozási per tárgyát, az volt, hogy a hitközség népkonyháján tréfli zsirt használtak. Ennek az a története, hogy a népkonyha vezetősége a felhasználásra kerülő tiszta libazsirt állandóan helybeli zsidó kereskedőtől szerezte be. Akkor is ezzel főztek, amikor Herskovits volt alelnök, akkor a kaszuszgyekek ellenőrzésével megbízott előjáró gyakorolta a felügyeletet ebből a szempontból a népkonyha fölött. Később Herskovits azt a kívánságát fejezte ki, hogy a budai libazsirt helyett pesti orthodox kereskedőtől vásárolt zsirt használjanak. Ezt a népkonyha vezetősége honorálta is. A kivétel során azonban Tehel és Huszár előjárók rájöttek arra, hogy ez így nagyon drága lesz és abban egyeztek meg, hogy tovább is budai libazsirt használnak, de a zsirt Herskovits megnyugtatóára egy pesti orthodox szállítóval fogják számláztatni. Ez az egyetlen pont, melynél valóban súlyos mulasztás történt, mert, bár a felhasználott zsirt szintén tiszta libazsirt volt, még sem lett volna szabad egy előjárónak ilyen jétkéba belelenni. Ennek vonta le következményeit Huszár alelnök, amikor most lemondott tisztségéről, már azért is, mert erről a cseréről dr. Orova elnök sem tudott, aki az eset nyilvánosságra jutása után haladéktalanul elrendelte az összes edények kicserélését és kóser zsirt beszerzését.

Szóval így néznek ki informátoraink állítása szerint az óbudai vádak a valóságban. Senki nem sikkasztott, senkit nem vesztegettek meg, csak a kettős könyvelés szabályai ellen vétettek és elkövettek egy számlacserét, melyben a vádakát hangoztató csoport egyik korifeusa vitte a főszerepet. Körtesfogások a vádak, amin nem is csodálkozunk. De azt, hogy ezzel az ügygel az illető felekezeti lap foglalkozott, már furcsáljuk. Hiszen a mi tudomásunk szerint Óbuda jelenlegi vezetősége erősen szimpatizál a sip-uccai vezetőséggel. Hogyan engedhette meg a mindenható sajtóközpont, a minden szabad sajtómegmozdulást, kérelhetetlenül lecenzuráló kommunikégyár, hogy ezt a vezetőséget támadják? Hogyan!... Hogyan?!...

Lion Feuchtwanger:

„A római zsidó“

Josephus Flavius életregényének második része is megjelent magyar fordításban és a „Római Zsidó“-ban már majdnem élethű portrévé tökélesedik az a kép, melyet Lion Feuchtwanger a „József“ regénytrilógia első köteteiben, a „Zsidó háború“-ban az Ókor zsidó történelmének nagy renegátjáról felvázolt.

Josephus Flavius, József ben Matthias doktor, a jeruzsálemi templom papja, aki egyik vezére volt a zsidóság nagy küzdelmének Róma ellen, a zsidó háború leverése után, előbb mint Vespasianus császár rabszolgája, majd szabadosa, később a császár kegyéből, mint római lovag Rómába kerül. Megírta már nagy művét, a „Zsidó háború“-t, melyben megörökítette a császár haditetteit, a Templom pusztulását oly diplomatikus beállítással, hogy a zsidók sem haragudhattak érte és a rómaiak is szívesen olvashatták hírneves, gazdag, gyönyörű görög nő, Dorion a felesége, szép és tehetséges fia van.

A császár meghal és Josephus, a trónörökös Titus herceg — most már Titus császár legmeghitebb barátja, egyre magasabbra emelkedik. Szobra már ott áll a Béketemplom csarnokában, az első zsidó író, akinek szobra odakerülhetett, még hozzá életében a nagy római írók szobrai közé, mindent megadott számára az élet, amit csak legmerészebb álmában mert elképzelni.

De József még sem holdog, Büszke a sikereire, de lelke mélyén ott él a renegát örök vágyakozása, leküzdhetetlen nosztalgiaja az után, amit elhagyott. Hiába a császár kegye, az udvaroncok hízélgése, az önbírálat keserű óráiban tudja, hogy a „Zsidó háború“ nagy műve megalkuvás gyümölcse, a sikernek, melyet vele leartotta, nagy ára mindannak megtagadása, ami valaha szent volt számára. Tisztában van azzal, hogy a császár kegyében, mely nemcsak vele, hanem bizonyos mértékben Róma zsidóságával szemben is megnyilvánul, nagy szerepe van egyrészt annak a lángoló szerelemnek, melyet a császár Berenike, a zsidó királylány iránt érez, másrészt annak a félelemnek, mely állandóan Jehova bosszúját idézi a császár elé a Templom lerombolása büntetéséül. És így tisztában van azzal is, hogy ha ez a szerelem el fog virágozni, akkor az a gyűlölet, melyet az udvaroncok vele és a zsidósággal szemben a császár kedvéért elfojtottak, teljes erővel ki fog törni és nem lesz, aki útját állja a bekövetkezendő szomorú eseményeknek.

Van még más nagy fájdalma is Józsefnek: a fia, akit anyja görög szellemben nevelt és akit az apa nem képes zsidóvá tenni. Pedig számára megnyugvást jelentene: ha már ő elárulta a zsidóságot, legalább fiát szeretné ősei hitéhez visszavezetni. A vegyes házasságok átka Józsefnek: a gyűlölet, melyet az udvaroncok vele és a zsidósággal szemben a császár kedvéért elfojtottak, teljes erővel ki fog törni és nem lesz, aki útját állja a bekövetkezendő szomorú eseményeknek.

József ellátogat Jeruzsálemba, volt hazájába is, de amit itt tapasztal, csak növeli kiábrándultságát. A jabeai Tanház doktori hatalmi kérdéseken vitakoznak és veszekednek, szavakon rágódnak, me-

1-2 diák teljes ellátását, korreptálását olcsón vállalja
KLEIN hittantanár, MISKOLC

lyek jelentőségét József már nem érzi át, a légkör fojtó és nyugtalan számára, úgy érzi, hogy régi hazájával minden kapcsolata megszűnt már, visszavágyódik Rómába. Felkeresi még első feleségét, akitől Dorion kedvéért vált el és megkéri, jöjjön vele Rómába és legyen újra a felesége. Az asszony beleegyezik, de előbb rendezni akarja ottani ügyeit. Így József egyedül tér vissza Rómába.

Rómában életének új szakasza kezdődik. El a császár meghal, utóda öccse, Domitian gyűlöli Józsefet. Előbb kidobja lakásából, ahol Titus életében lakott, azután kényszeríti, hogy zsidó létre részvegyen abban a diadalmenetben, melyet Titus istenné avatása alkalmával rendez és melynek folyamán át kell fejet hajtva haladni a diadalív alatt, melyet Domitian Titus dicsőítésére emelt, aki legyőzte a zsidókat és lerombolta a Templomot. József tudja, hogy ha eleget tesz a császár parancsának, megvetik érte a zsidók és rómaiak egyaránt. De tudja azt is, hogy ha megtagadja a parancs teljesítését, ennek nemcsak reá nézve lesznek borzalmas következményei, hanem Róma egész zsidóságára. És még neki magának is fontos tendői vannak: meg kell írnia a „Zsidók egyetemes történelmét.“ József tehát átha-

lad a diadalív alatt — fejét meghajtvá.

Ezzel végződik a trilógia második kötete. A kép, melyet az író benne rajzol, a dolgok örök megismétlődésére mutat és amikor Feuchtwanger megírta a Tegnapi történetét tulajdonképpen a Ma történetét örökítette meg. A se ide — se oda nem tartozó renegát zsidó talajtalanlansága, társatlansága, félelmei voltak: nem a ma problémája-e? És a zsidók, akik számára kegy az, aminek jognak kellene lennie, — kegy, amelyet bármely pillanatban meg lehet vonni és meg is vonnak tőlük: nem örök szenvedései-e a gólutai életnek? A római hitközség, mely szíve mélyéig megrendülve reszket az őshaza zsidóságának szenvedései láttán, de megmutatni nyíltan ezt nem meri, mert félti nehezen megszerzett nyugalmát és feltétlenül adományozott jogait, — a hitközségi elnök, aki jó zsidó ugyan, de nem szívesen hallja, ha sokat vitakoznak azon, hogy helyesebb zsidó számára butorain farragott képeket alkalmazni, lévén ő is butorgyáros: nem kísértetiesen mai alakjai-e a zsidóságnak?

Aki ezt a könyvet elolvassa, ismét érzi, hogy a zsidóság történelmi útja még tovább vezet, még korántsem érkezett el a végéhez, a zsidóság hivatása még nem teljesedett be — megérti hogy a zsidóság nem ok nélkül él szétszórván a nemzetek között. De felfogja azt is, hogy az okot nem szabad és nem kell keresni. Az ok csak az előtt ismeretes, aki előtt ismeretes mindennek a célja és rendeltetése.

HALÁSZ SÁNDOR

Imádkozó katona a tengerparton

Castelnuovo, 1936. augusztus

Vágtatva nyeli a kilométereket autónk a dalmát tengerparton Budva és Castelnuovo között. A Lovcen kopár szikláit vörösrőse festik a lenyugvó nap utolsó sugarai. Fényében szikrázva ragyognak fel néhány percre Gjurgj sziget apátságának ablakai. Azután hirtelen kihunynak és lassanként belevész az alkony kék ködébe a romantikus kis sziget kolostorával és ciprusos temetőjével, melyet Böcklin oly felejthetetlen szépségben örökített meg festményén, mely a remekművek hierarchiájában a „Holtak szigete“ elnevezést nyerte.

Cattaro. Az öböl elsőelvtől vizen éles kontur rajzolnak a fehér, karcú hadihajók. Zelenika. A jugoszláv hadikikötő. Baloldalt hatalmas, fehér olajtartályok, melyeknek falára fákat és bokrokat festettek repülőket meglevésztésére. Jobboldalt a tengerészkaszárnya épületei, műhelyei, lakóbarakkjai.

Megállunk és leszállunk, hogy néhány percig nyugodtan élvezhessük az alkony káprázatos szinompompáját égen sziklán tengeren és kicsit kinyújtjuk a hosszú autótól megmerevedett lábainkat. Sétálunk a tengerparton. Egy útszéli palma mellett magányos tengerészkatona áll. Áll és olvas. Fures! Ugy olvas, hogy időnként elkezd hajladozni. — Mint valami imádkozó zsidó — villan át agyunkon a gondolat. Odaérünk. A katona felfigyel lépésünkre és hirtelen zavarodottan háta mögé dugja a könyvet. Megszólítjuk és megkérdezzük — csak hogy valami módon beszédbe elegyed-

hessünk vele merre van a legközelebbi benzinkút. Mialatt magyaráz, meggyőződünk róla, hogy valóban imakönyvet tart a kezében.

— Ön zsidó? kérdezzük most már egyenesen és a kezében tartott imakönyvre mutatunk.

— Igen! — feleli a katona és kérdően néz ránk.

— Mi is zsidók vagyunk — nyugtatjuk meg. — De miért imádkozik itt, a szabad ég alatt, a tengerparton, szinte titokban?

— Ó, szó sincs róla — mondja most már mosolyogva. — Nem imádkozom én titokban. De szolgálatban voltam és most váltottak le. Mire hazaérek a laktanyába, régen elmúlt az istentisztelet ideje. Templom itt egyébként sincs. Kevesen is vagyunk zsidók és nem akarunk semmiféle feltűnést. Ezért imádkozom itt. A patron-táskámba jól elfér ez az apró imakönyv-magammal hozom és amikor leváltanak, itt mondom el a péntekesti imákat. Isten itt is jelen van!

Még megtudjuk, hogy civilben gépészmérnök Susákon. Apja a kereskedelmi flottánál mérnök; így került ő is a tengerészreth. Azután búcsúznak, mert nekünk is sietnünk kell, hogy idejében hazaérjünk Castelnuovóba. Rohan tovább az autó és az út mellett lassanként eltűnik a fehér egyenruhás alak, aminet kezében az imakönyvvel hosszan néz utánunk. (h. s.)

Felelős szerkesztő és kiadó:
KECSKEMÉTI VILMOS

Springer nyomda Bethlen Gábor u. 33.